Таълим, инфратузилма, технология ва инсон капиталига нисбатан янги талаблар пайдо бўлмоқда.

Шавкат МИРЗИЁЕВ

O‘zingni angla!

Hurriyat

Mustaqil gazeta

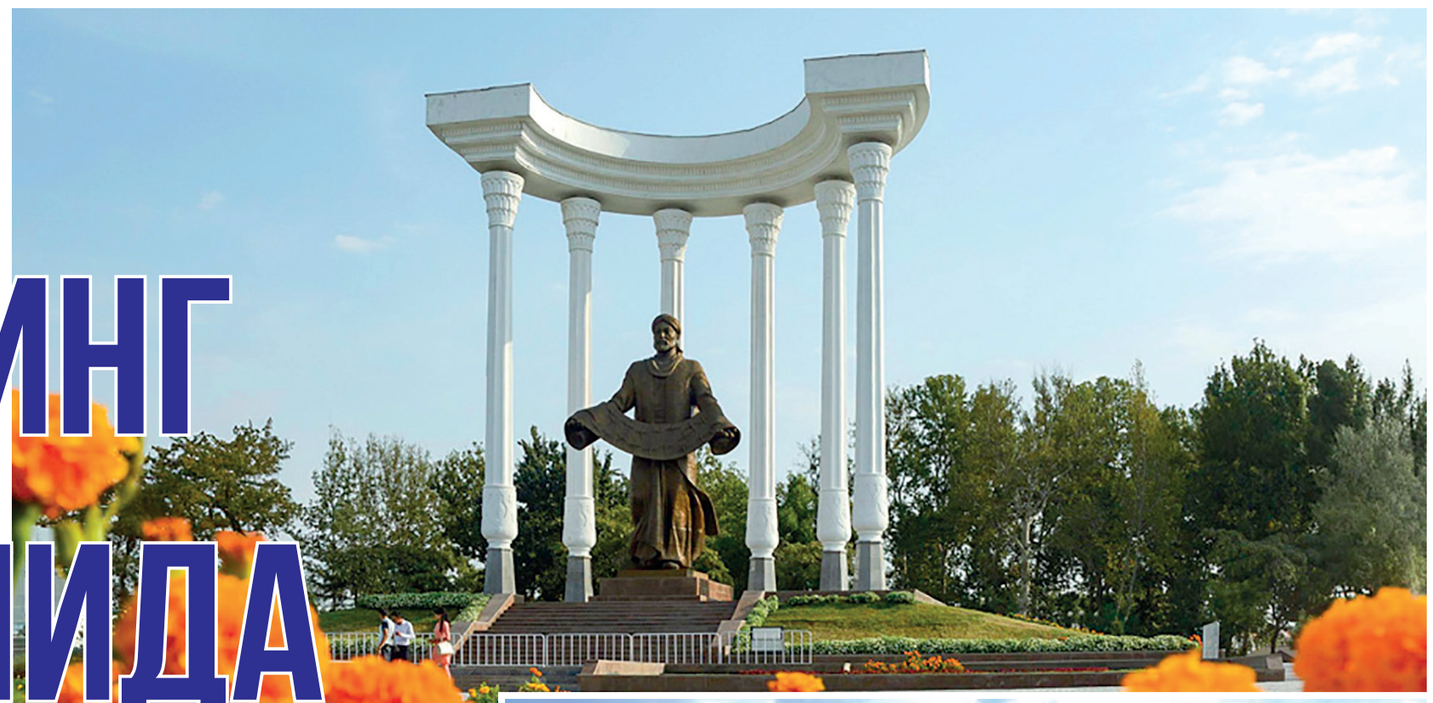
2026-yil
23-sentyabr
chorshanba
№ 38 (1516)

Gazeta 1996-yil dekabrdan chiqa boshlagan ★ www.uzhurriyat.uz ★ hurriyatuz@mail.ru ★ t.me/hurriyatuz ★ Hurriyat gazetasi

БУГУННИНГ НАФАСИ

ФАРҒОНА:

ТАРАҚҚИЁТНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИДА

Фарғонага кириб келар экансиз, бу гўзал воҳадаги ўзгаришларни бирданига битта бино ёки битта йўлдан излаш қийин. Уни шаҳар ва қишлоқларнинг умумий қиёфасида, яратилган янги иш ўринларида, ҳаракатланаётган бизнесда, қайта туғилаётган тарихий масканларда кўрасиз. Вилоятда ҳар куни бир мужда, ўзгариш. Бу ўзгаришнинг овози заводларда, қишлоқларда, янги мактабларда, кичик бизнес устахоналарида ва энг муҳими, одамларнинг эртанги кун ҳақидаги тасаввурида эшитилади.

Ҳа, Фарғона – кечаги Фарғона эмас. Аммо унинг бугунги қиёфасини кечагисини инкор этиш орқали тушуниб бўлмайди. Аксинча, бугунги янгиланишнинг илдизи фарғоналикларнинг меҳнатсеварлиги, тадбиркорлиги, ҳунармандчилиги, илмий-маърифий салоҳияти ва азалий ҳаракатчанлигига бориб тақалади. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг Фарғонага оид йиғилиш ва ташрифларида белгиланган вазифалар ҳам ана шу мавжуд салоҳиятни янги иқтисодий ва ижтимоий имкониятларга айлантиришга қаратилган.

2017 йилда Фарғонада аҳоли жон бошига ялпи ҳудудий маҳсулот 7 миллион сўм эди. 2025 йилга келиб бу кўрсаткич 26,6 миллион сўмга етди. Қуруқ арифметикада бу 3,8 баробар ўсиш. Журналистик нигоҳда эса бу рақам иқтисодий фаолликнинг кўлами ўзгарганини англатади. Ўтган йилнинг ўзида 519 минг нафар аҳолининг бандлиги таъминланиб, 53 минг оила камбағаллик реестридан чиқарилди. Сўнгги тўрт йилда ишсизлик 9,2 фоиздан 4,6 фоизга, камбағаллик 11,6 фоиздан 5,2 фоизга тушгани эса иқтисодий ўсишнинг ижтимоий қатламидаги ўзгаришни кўрсатади.

Бироқ бугунги Фарғонани фақат 2017 йил билан қиёслаш ҳам етарли эмас. Сўнгги йилларда 8,2 миллиард доллар инвестиция ҳисобига 8 мингта замонавий қувват ишга туширилди, тадбиркорлик учун 100 триллион сўм ресурс йўналтирилди, 13,5 мингта кичик ва ўрта корхона ташкил этилди. Натижада ялпи ҳудудий маҳсулот 1,7 баробар, саноат 1,5 баробар, хизматлар 3 баробар ўсди. Демак, ўзгариш фақат ҳажмда эмас, иқтисодиётнинг таркибида ҳам.

Бундай ўзгаришни бир мисол билан тушунтириш мумкин. Илгариги иқтисодий манзарада ишлаб чиқаришнинг ўзи муҳим бўлган бўлса, бугун ишлаб чиқаришнинг атрофидаги муҳит — логистика, сервис, савдо, рақамли хизмат, кадр ва экспорт занжири ҳам бирдек аҳамият касб этмоқда. Фарғонада 2026 йил учун 4,2 миллиард долларлик инвестиция лойиҳалари режалаштирилгани, уларнинг 2,7 миллиард доллари саноат, 210 миллион доллари қишлоқ хўжалиги, 1,2 миллиард доллари сервис ва туризмга йўналтирилиши шу диверсификациянинг амалий кўринишидир.

Инвестиция рақами катта. Аммо унинг ҳақиқий қиймати янги иш ўрни ва янги технологияда кўринади. 2025 йилда 26 та йирик, 357 та ўрта ва кичик инвестиция лойиҳаси ишга туширилиб, салкам 3 миллиард доллар хорижий инвестиция ўзлаштирилди. Қувасойдаги 70 миллион долларлик керамик гранит, Учкўприкдаги 90 миллион долларлик кафель маҳсулотлари ишлаб чиқариш лойиҳалари каби ташаббуслар хомашёни тайёр маҳсулотга айлантириш салоҳиятини кенгайтирмоқда. Учкўприкдаги лойиҳанинг ўзи 700 та иш ўрни яратди.

Яна бир қиёс эътиборли: 2025 йилдаги 3 миллиард долларга яқин хорижий инвестиция ва 2026 йил учун режалаштирилган 4,2 миллиард долларлик лойиҳалар пакети ўртасида улкан масофа бор.

2-б.

УЮШМА ФАОЛИЯТИДАН

НУРАФШОНДА ИЖОДИЙ МУЛОҚОТ

Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг Тошкент вилояти бўлими ташаббуси билан устоз журналистлар, медиа соҳаси вакиллари ва ёш журналистлар иштирокида ижодий учрашув бўлиб ўтди.

Мулоқотда бугунги журналистика олдида турган вазифалар, касбий маҳорат, ахборотни холис ва ҳаққоний етказиш, рақамли технологиялар ҳамда сунъий интеллект имкониятларидан самарали фойдаланиш масалалари бўйича фикр алмашилди.

Тадбир доирасида “Тошкент ҳақиқати” — “Ташкентская правда” газеталари бош муҳаррири, таниқли журналист Тўхтамурод Ҳасанбоевнинг “Маҳорат мактаби” ҳамда “Ҳақиқат чойхонаси” китоблари тақдимоти ҳам ўтказилди.

Тақдимотда бугунги журналистика, матбуот олдида турган энг долзарб, энг муҳим вазифалар ўртага ташланди. Журналистнинг уйғоқ сўзи, масъулияти бугун қай даражада ҳаётда ўз аксини топмоқда?

Хусусан, мамлакатимизда олиб борилаётган ислоҳотларни кенг кўламли равишда ёритишда ижодкорларнинг янада фаол бўлиши таъкидланди.

Шунингдек, Уюшма сафига қабул қилинган бир гуруҳ журналистларга аъзолик гувоҳномалари топширилди.

4-б.

ҚУЛАЙЛИК

НАВОИЙ АЭРОПОРТИДА ЯНГИ ЙЎНАЛИШ

Навоий халқаро аэропортидан Москвага “Азимут” авиакомпаниясининг мунтазам парвозлари йўлга қўйилади.

28 октябрдан бошлаб Москва (Внуково) — Навоий йўналиши бўйича мунтазам авиақатновлар амалга оширилади.

Парвозлар ҳар ҳафта чоршанба куни “Superjet 100” самолётларида бажарилади.

“Азимут” авиакомпанияси рейсларининг йўлга қўйилиши Навоий халқаро аэропортида янги авиайўналишларни очиш ва халқаро парвозлар географиясини кенгайтириш борасидаги муҳим қадамдир.

Янги йўналиш йўловчилар учун Москвага тўғридан-тўғри авиақатновлардан фойдаланиш имкониятини яратади.

Навоий — Москва.

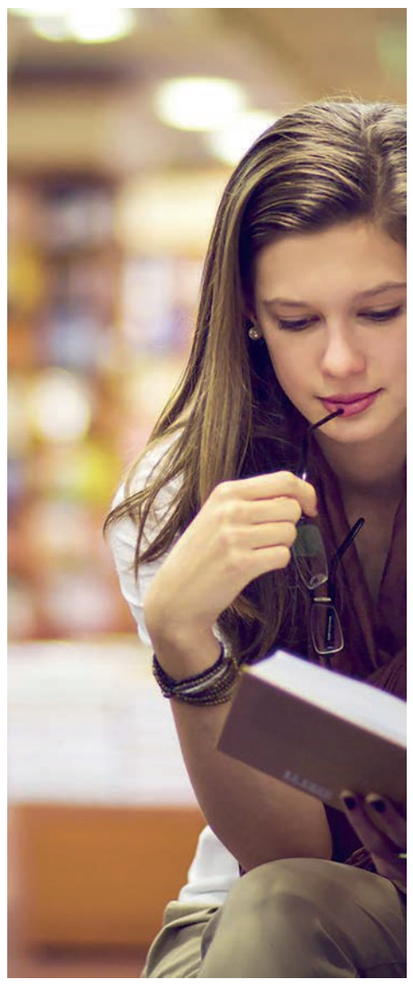
Янги йўналиш, янги имкониятлар.

Реклама ҳуқуқи асосида.

ДИЛДАГИ ГАПЛАР

КИТОБ ҲАМ ЎҚИБ ТУРАЙЛИК...

Президентимизнинг давлат раҳбари сифатидаги дастлабки қарорларидан бири улуғ шоиримиз Эркин Воҳидовнинг хотирасини абадийлаштириш ҳақида бўлган эди (телеэфирларда, суҳбатларда, Олий Мажлис йиғилишлари-ю турли тадбирларда Эркин ака билан мунтазам мулоқотда бўлиб турганларини тез-тез таъкидлар эдилар). Орадан кўп ўтмай, китобхонликни ривожлантириш, соҳа фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида Ҳукумат қарори қабул қилинди. Ҳали-ҳануз эсимда, шу соҳада баҳоли қудрат меҳнат қилиб юрган бир ношир сифатида бу қарорни худди туғилган кундаги самимий табрикдек ғоят ҳаяжон ва қувонч билан қарши олгандим.

Бу ёғи кетди. Китоб ва китобхонлик давлат даражасидаги эзгу ҳаракат сифатида эътироф топди; умрида бирорта китоб ўқимаган катта-кичик раҳбарлар ҳам уйини, ишхонасини янги китоблар билан тўлдириб ташлади. Майли-да, шунинг ўзи ҳам катта гап! Ахир тахмонда турган китобни аввал варақлайди, кейин аста-секин ўқий бошлайди, қизиқиб қолиб, ишдан қайтаётганда уйига ҳам олиб кетади.

Бирор кишига баҳо беришда унинг китоб ўқиш-ўқимаслиги ҳам эътиборга олинадиган бўлди. Китоб байрамлари урфга кирди, “Зукко китобхон”, “Билимдон китобхон” каби танловлар йўлга қўйилди. Ҳатто китоб ўқиб институтга кириш, автомашина ютиб олиш, пул мукофотига эга бўлиш бир қарашда ғалатироқ туюларди-ю, лекин, ҳар ҳолда, одат тусига кирди. Ота-оналар барча ишларини йиғиштириб қўйиб, худди олий ўқув юрти имтиҳонига тайёрлагандек, алоҳида ўқитувчи ёллаб, фарзандларини китобхонлик танловларига тайёрлай бошлади. Ўзбекистон китобхонлар юртига айланмоқда.

Барибир бу жуда зўр ташаббус бўлди: китоб ўқиб машина ютиш... қандини урсин! Бундай воқеалар дунё китобхонлиги тарихида бўлмаган бўлса керак. Қишлоқлик отаси “мошин”ни миниб (ёнида онахон), ғолиба қизи гуллар ва совғалар қучоғида кириб келса, бутун қишлоқ худди тўйдай кутиб олса, карнай-сурнай садолари янграса...

8-б.

ФАРҒОНА:

ТАРАҚҚИЁТНИНГ ЯНГИ БОСҚИЧИДА

1-б.

Аммо бу фарқни фақат “кўпроқ маблағ” деб тушуниш камлик қилади. Ҳокимликнинг расмий маълумотларида ҳам лойиҳаларни баҳолашда сон эмас, сифати, муддати, юқори технологияли ишлаб чиқариш ва экспорт салоҳияти муҳимлиги таъкидланган. Яъни инвестиция сиёсати аста-секин миқдордан сифатга қараб силжимоқда.

Фарғонадаги энг катта иқтисодий ўзгаришлардан бири қишлоқ хўжалигида кўринади. Бу ерда ер азалдан асосий бойлик бўлган. Аммо бугун савол “қанча ҳосил олинди?”дан “қанча қиймат яратилди?”га кўчмоқда. 2025 йилда 94,3 минг гектар майдонда 816,7 минг тонна ғалла, 72 минг гектарда 324 минг тонна пахта етиштирилди. Мева-сабзавот экспорти эса 403 миллион долларга етди.

Сўнгги йилларда 15 минг гектар саноатлашган боғ ва токзор ташкил этилди, яна 6 минг гектари янгиланди. Мева-сабзавот экспортининг уч баробар кўпайиб, 400 миллион долларга етгани ҳам бу ўзгаришнинг иқтисодий ифодаси. Энди 2026 йилда экспортни 500 миллион долларга етказиш вазифаси турибди. Демак, даладан бозоргача бўлган йўлда асосий эътибор хом маҳсулот эмас, қайта ишланган, қадоқланган ва юқори қўшилган қийматли маҳсулотга қаратилмоқда.

Бу ерда Фарғонанинг анъанавий қиёфаси билан янги иқтисодий модели тўқнашмайди — бир-бирини тўлдиради. Фермернинг ери, агрономнинг билими, қайта ишловчининг технологияси, логистиканинг тезлиги ва экспортчининг бозорни билиши бир занжирга уланганда, бир гектар ернинг иқтисодий қиймати ҳам ўзгаради. Президент йиғилишида Фарғона ва Қувасойда умумий 175 миллион долларлик агрологистика марказларини барпо этиш режаси белгиланган ҳам шу мантиқдан келиб чиқади.

Фарғонанинг тарихий бойлиги ҳам бугун иқтисодий ҳаракатнинг бир қисмига айланмоқда. Марғилон, Қўқон, Риштон, Шоҳимардон, Водил — бу номлар оддий географик манзил эмас. Улар маданият, ҳунар, тарих ва табиатни бирлаштирган маконлар. Марғилонда “Бурҳониддин Марғиноний” илмий-маърифий ва туризм мажмуасининг барпо этилиши тарих ва маърифатни замонавий туристик муҳит билан боғлашнинг бир кўринишидир.

Туризмдаги рақамлар ҳам шу ўзгаришни тасдиқлайди: ўтган йили Фарғонага хорижий сайёҳлар сони илк бор 500 мингдан, маҳаллий сайёҳлар 3 миллиондан ошди, туризм экспорти 185 миллион долларга етди. Қиёс учун, бу ерда гап энди “обидани кўрсатиш” ҳақида эмас. Сайёҳнинг бир кеча қолиши, маҳаллий таомни татиб кўриши, ҳунарманддан маҳсулот харид қилиши, транспорт ва сервисдан фойдаланиши — буларнинг барчаси маҳаллий иқтисодиётга айланма олиб киради.

Шунинг учун Фарғона туризмининг келажаги тарихни қанча яхши намойиш этиш билан бирга, уни қандай хизматга, қандай брендга ва қандай иқтисодий маҳсулотга айлантиришга ҳам боғлиқ. Президент йиғилишида Сўх, Фарғона, Қува, Марғилон ва Қўқоннинг туризм имкониятларини алоҳида ривожлантириш вазифаларининг қўйилиши ҳам ҳудуднинг бир хил қолипда эмас, ихтисослашув асосида ривожлантирилаётганини кўрсатади.

Фарғонанинг эртанги иқтисодиётини эса ёшлар белгилайди. Сўнгги ўн йилда 74 минг ўринли мактаб, 145 минг ўринли боғча ва 3 минг койкали шифохоналар ишга туширилди. 167 та хусусий мактаб ташкил этилди, уларда 40 мингдан ортиқ ўқувчи таълим олмоқда. Ёшларнинг олий таълимга кириш кўрсаткичи бўйича Фарғона республикада 3-ўринга кўтарилди. Бу ерда кечаги ва бугунги қиёс жуда аниқ: инфратузилмага қилинган сармоя энди билим ва рақобатбардош кадрга айланиши керак.

Рақамли иқтисодиётдаги ўсиш эса бу жараённинг кейинги босқичини кўрсатмоқда. Фарғонада IT хизматлари 4 карра ўсиб, экспорт 23 миллион доллардан ошди. 2025 йилда 22,7 миллион долларлик IT хизматлари экспорти амалга оширилган, “IT-Park” резидентлари сони 139 тага етган. Янги “IT-Park” мажмуасида йилига 3 мингдан ортиқ ёшни ўқитиш, резидентлар сонини 200 тага етказиш ва 700 та янги иш ўрни яратиш мақсад қилинган.

Бу рақамларни саноат билан қиёсласак, Фарғонанинг янги иқтисодий модели янада аниқ кўринади. Кечаги иш ўрни, асосан, жисмоний меҳнат ва анъанавий ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлган бўлса, бугун битта компьютер, билим ва интернет орқали яратилган хизмат ҳам экспорт маҳсулотига айланиши мумкин. Демак, Фарғонада иш ўрни тушунчасининг ўзи ҳам ўзгармоқда.

Инфратузилмадаги ўзгаришлар ҳам шу иқтисодий мантиққа хизмат қилмоқда. Марғилонда 241 та эски ҳовли ўрнида 2,5 минг хонадонли кўп қаватли уйлар барпо этилди, “Янги Ўзбекистон” массивида яна 6,5 минг оила учун шароит яратилмоқда. Янги уй-жойни фақат қурилиш статистикаси сифатида эмас, шаҳар муҳитини янгилаш, аҳолининг турмуш шароитини ўзгартириш ва янги хизматларга талаб яратиш жараёни сифатида кўриш мумкин.

Ҳудудларнинг ўзига хос имкониятини топиш ҳам янги бошқарув фалсафасининг муҳим белгиси. Ёзёвон орқали А-373 автомагистралининг 35 километри ўтади ва бу ердан кунига қарийб 30 минг транспорт воситаси ҳаракатланади. Бу рақам йўлнинг ўзи қандай қилиб логистика, омбор, сервис ва савдо учун иқтисодий ресурсга айланиши мумкинлигини кўрсатади. Сўхда эса тоғли ҳудуднинг имкониятлари туризм ва тадбиркорлик билан боғланмоқда. Ҳудудларга бир хил рецепт эмас, уларнинг табиатига мос ечим кераклиги шундан кўринади.

Фарғонадаги яна бир муҳим ўзгариш — ташқи бозор билан муносабатнинг янги босқичга кўтарилаётганидир. 2025 йилда вилоятда 1 281 та инвестиция лойиҳаси ишга туширилиб, 3,7 миллиард доллар инвестиция ўзлаштирилгани, шундан 2,5 миллиард доллари хорижий инвестициялар ҳиссасига тўғри келгани қайд этилган. Вилоят тадбиркорларининг 13 давлатга ташрифлари ва 800 дан ортиқ савдо-иқтисодий музокаралар ўтказилгани ҳам ташқи иқтисодий алоқалар кенгаяётганини кўрсатади.

Шу билан бирга, бугунги марралар кечаги натижаларга суяниб қолмасликни талаб қилади. 2026 йилда иқтисодиётни 9,1 фоизга, саноатни 9 фоизга ўстириш, 4,5 миллиард доллар хорижий инвестиция жалб қилиш ва экспортни 2 миллиард долларга етказиш вазифаси белгиланган. Президентнинг “Фарғона аҳли биздан янада катта натижа кутяпти” деган фикри ана шу нуқтада оддий шиор эмас, кейинги босқичнинг мезони сифатида янграйди.

Энди асосий савол “қанча?”дан “қандай?”га кўчмоқда. Қанча инвестиция эмас — қандай инвестиция. Қанча корхона эмас — қандай технология. Қанча иш ўрни эмас — қандай касб. Қанча сайёҳ эмас — қандай туристик маҳсулот. Қанча экспорт эмас — қанча қўшилган қиймат. Ана шу қиёслар Фарғонанинг кейинги тараққиёт босқичини белгилайди.

Бу жиҳатдан Фарғонада ташкил этилган “Фарғона экспо” халқаро кўргазмалар маркази ҳам рамзий аҳамиятга эга. Беш гектар майдонда 200 дан ортиқ ишлаб чиқарувчи корхона маҳсулотларини намойиш этиши, инвесторлар ва тадбиркорлар учун яхлит

мулоқот майдони яратилиши ҳудуднинг “маҳсулот ишлаб чиқариш”дан “маҳсулотни намойиш этиш, шерик топиш ва бозорга чиқиш” босқичига ўтаётганини кўрсатади.

Шу маънода Фарғонадаги бугунги жараённи биргина соҳанинг муваффақияти билан ўлчаб бўлмайди. Саноат қишлоқ хўжалигидан хомашё олади, логистика уни бозорга олиб чиқади, туризм хизматларига талаб яратади, таълим эса бутун тизим учун кадр тайёрлайди. Рақамли технологиялар эса бу тармоқларнинг ҳар бирига кириб боради. Яъни ҳудудда тармоқлар эмас, иқтисодий занжирлар шаклланмоқда.

Шу ерда давлат сиёсатининг энг муҳим жиҳати кўринади: ислоҳот натижаси фақат юқоридаги қарорда қолиб кетмаслиги, маҳаллагача етиб бориши керак. 2026 йилда 7 та туман ва 132 та “оғир” маҳаллада инфратузилмани яхшилаш, ишсизлик ва камбағалликни қисқартириш учун 800 миллиард сўмдан ортиқ маблағ ажратилиши, “Маҳалла лойиҳаси” доирасида 1,4 триллион сўм кредит ресурслари йўналтирилиши ҳам шу манзилли ёндашувнинг ифодасидир.

Фарғона бугун шу маънода муҳим бир босқичда турибди. Бир томонда — тарих, меҳнат ва анъана. Иккинчи томонда — технология, инвестиция, экспорт ва янги касблар. Иккаласини бир-бирига қарши қўймасдан, бир иқтисодий ва маънавий тизимга айлантириш — ҳудуднинг энг катта имконияти.

Фарғонага қараганда, ислоҳотларнинг ҳақиқий манзараси ҳам шунда намоён бўлади: давлат сиёсати ҳудуднинг табиий ва инсон салоҳияти билан уйғунлашганда, рақамлар ҳаётдаги ўзгаришга айланади. 2017 йилдаги 7 миллион сўмлик аҳоли жон бошига ЯҲМдан 2025 йилдаги 26,6 миллион сўмгача бўлган йўл — бу шунчаки иқтисодий статистика эмас. Бу йўлда янги корхоналар, янги касблар, янги уйлар, янги таълим имкониятлари ва янги бозорлар пайдо бўлди.

Аммо журналистнинг нигоҳида мақоланинг энг муҳим нуқтаси ҳали олдинда. Чунки бугунги натижа — якуний манзил эмас. У эртанги талабни янада баланд қўяди. 2030 йилгача белгиланган вазифаларнинг мазмуни ҳам шу: иқтисодий ўсишни инсон қадри, муносиб меҳнат ва қулай турмуш шароити билан боғлаш.

Фарғонадаги янги манзарага бир қарашнинг ўзи кифоя: заводда ишлаётган ёш, лабораторияда тажриба қилаётган талаба, ўз маҳсулотини экспортга тайёрлаётган тадбиркор, боғини замонавийлаштираётган фермер, сайёҳ кутаётган ҳунарманд — буларнинг барчаси битта катта жараённинг турли қиёфалари. Уларни бирлаштириб турган нарса эса ўзгаришнинг ўзи эмас, ўзгаришдан натижа яратишга бўлган интилишдир.

Фарғона кечаги имкониятларини такрорлаётган вилоят эмас. У ўз имкониятларини қайта кўриб чиқиб, уларни янги давр талабларига мослаштираётган ҳудуд. Кечаги даладан бугунги агрокластерга, кечаги устахонадан замонавий экспорт брендига, кечаги иш ўрнидан рақамли касбга, тарихий обидадан туристик маҳсулотгача бўлган йўл — Фарғонанинг бугунги тараққиёт харитасидир.

Кеча — пойдевор эди. Бугун — ҳаракат. Эрта — янги имконият. Фарғонанинг янги қиёфаси ана шу уч вақтнинг узвий боғланишидан шаклланмоқда.

Навбаҳор ДАРХОНОВА,
журналист.

МУЛОҲАЗА

ХАЛҚАРО МИҚЁСДА ЭЪТИРОФ ЭТИЛГАН ТАЖРИБА

Глобаллашув ва ахборот хуружлари кучайган шароитда экстремизм ҳамда терроризм таҳдидларига қарши курашиш Янги Ўзбекистон давлат сиёсатининг устувор йўналишларидан бирига айланди. Сўнгги йилларда ушбу соҳада амалга оширилган тизимли ишлар экстремизмга қарши курашнинг ҳуқуқий, институционал ва маърифий асосларини янги босқичга олиб чиқди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан 2017 йили БМТ минбарида илгари сурилган ташаббус асосида 2018 йил декабрь ойида БМТ Бош Ассамблеяси “Маърифат ва диний бағрикенглик” номли махсус резолюцияни бир овоздан қабул қилди. Бу ҳолат Ўзбекистоннинг халқаро тинчлик ҳамда бағрикенгликни таъминлашга қўшаётган ҳиссасининг муҳим эътирофи бўлди. Айниқса, экстремизм ва терроризмга қарши кураш борасида илгари сурилган “Жаҳолатга қарши — маърифат” тамойили халқаро миқёсда инсонпарвар ва профилактикага асосланган ёндашув сифатида юқори баҳоланди.

Янги Ўзбекистонда экстремизмга қарши кураш сиёсати инсон ҳуқуқларини ҳурмат қилиш, ижтимоий мослашув ва маърифий тарбияга асосланган комплекс модель сифатида шаклланган алоҳида эътироф этилмоқда. Бу ёндашув нафақат экстремизмнинг оқибатларини бартараф этишга, балки унинг келиб чиқиш сабабларининг олдини олишга қаратилгани билан ҳам аҳамиятлидир.

Давлатимиз раҳбари ташаббуси билан экстремистик оқимларга алоқадорликда гумон қилиниб, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар назоратида турган фуқароларнинг ишлари қайта кўриб чиқилди. Натижада 20 минг нафардан ортиқ фуқаро ҳамда уларнинг яқин қариндошлари “қора рўйхат”дан чиқарилди ва ушбу амалиёт бутунлай бекор қилинди. Мазкур қарор инсон ҳуқуқларини таъминлаш, фуқароларнинг жамиятга қайта интеграциялашувини қўллаб-қувватлаш ҳамда экстремизмга қарши курашнинг инсонпарвар моделини қарор топтиришдаги муҳим ислоҳот сифатида миллий ва халқаро даражада эътироф этилди.

Беш босқичда амалга оширилган “Меҳр” гуманитар операциялари ҳам мамлакат инсонпарварлик сиёсатининг энг муҳим ташаббусларидан бири бўлди. Ушбу операциялар давомида қуролли можаролар ҳудудларида қолиб кетган 530 нафардан ортиқ Ўзбекистон фуқароси Ватанга қайтарилди. Уларнинг аксариятини аёллар ва болалар ташкил этди.

Президент Шавкат Мирзиёев томонидан мазкур фуқароларга жиноятчи эмас, балки уруш оқибатларидан жабр кўрган инсонлар сифатида муносабатда бўлиш тамойили илгари сурилди. Шу асосда улар давлат ҳимоясига олиниб, комплекс реабилитация ва реинтеграция дастурлари амалга оширилди. Ватанга қайтарилган аёллар ва болаларга тиббий, психологик ҳамда ижтимоий ёрдам кўрсатилди. Шахсий ҳужжатларнинг тикланиши, уй-жой ва иш билан таъминлаш, фарзандларни таълим муассасаларига жойлаштириш сингари тадбирлар давлатнинг инсонпарвар сиёсатини намоён этувчи муҳим натижалардир.

Экстремистик жиноятлар учун жазо ўтаган, қилмишидан чин дилдан пушаймон бўлиб, тузалиш йўлига ўтган шахсларга нисбатан қўлланаётган инсонпарвар ёндашув ҳам алоҳида эътиборга лойиқ. Жумладан, Президент афви асосида юзлаб маҳкумлар озодликка чиқарилиб, уларнинг жамиятга мослашиши учун ҳуқуқий ва ижтимоий тизим яратилди.

Маҳалла фуқаролар йиғинлари, ёшлар ва хотин-қизлар жамоат тузилмаларининг кафиллиги асосида айрим шахсларга нисбатан қамоқ жазоси ўрнига жамоатчилик назорати ҳамда ижтимоий қўллаб-қувватлаш механизмларини қўллаш амалиёти жорий этилди.

Шунингдек, халқаро террористик ташкилотлар таъсирига адашиб тушиб қолган, бироқ қуролли ҳаракатларда иштирок этмаган ва ўз қилмишини англаб етган фуқаролар учун давлатга мурожаат қилиш ҳамда ҳуқуқий кафолатлар асосида жамиятга қайта интеграциялашиш имконияти яратилгани ҳам ижобий тажриба саналади.

“Жаҳолатга қарши — маърифат” тамойилининг изчил амалга оширилиши мамлакатда диний бағрикенглик муҳитини мустаҳкамлаш, ёшларни миллий ва умуминсоний қадриятлар руҳида тарбиялаш ҳамда уларнинг ҳуқуқий ва диний саводхонлигини оширишга хизмат қилаётган самарали ёндашув сифатида баҳоланмоқда.

Экстремизмнинг трансмиллий хусусиятини инобатга олган ҳолда, Ўзбекистон халқаро ҳамкорликни ҳам изчил ривожлантирмоқда. Мамлакат БМТ, ШҲТ, МДҲ ва бошқа халқаро тузилмалар доирасида терроризм ҳамда экстремизмга қарши қўшма дастурлар, амалий тадбирлар ва тажриба алмашиш жараёнларида фаол иштирок этмоқда. Хусусан, Президент Шавкат Мирзиёев ташаббуси билан БМТнинг Терроризмга қарши кураш бошқармаси билан ҳамкорликда Терроризмга қарши кураш соҳасида реабилитация ва реинтеграция масалалари бўйича минтақавий экспертлар кенгаши ташкил этилди ҳамда унинг фаолияти учун “йўл харитаси” тасдиқланди. Бу ҳолат Ўзбекистон тажрибаси халқаро миқёсда эътироф этилаётганининг яққол намунасидир. Ушбу ташаббус ўзаро ахборот алмашинувини кучайтириш, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар салоҳиятини юксалтириш ва минтақавий хавфсизликни таъминлашга хизмат қилади.

Президент Шавкат Мирзиёев томонидан БМТ Бош Ассамблеяси минбарида Ёшлар ҳуқуқлари бўйича халқаро конвенцияни ишлаб чиқиш ташаббусининг илгари сурилиши ҳам халқаро ҳамжамият томонидан ёшларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган долзарб таклиф сифатида эътироф этилди. Мазкур ташаббус экстремистик ташкилотлар таъсирига қарши курашда ёшларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш аҳамиятини халқаро даражада оширишга хизмат қилди. Айниқса, “Ёшлар дафтари” тизими орқали ижтимоий ҳимояга муҳтож ва ишсиз ёшларни қўллаб-қувватлаш, уларга субсидиялар, меҳнат қуроллари ҳамда таълим имкониятларини тақдим этиш экстремизмнинг ижтимоий омилларини бартараф этишга қаратилган амалий чоралардир.

Таълим муассасаларида ҳуқуқий тарғибот ишларининг кучайтирилиши, ёшлар билан мунтазам учрашувлар, давра суҳбатлари ва маънавий-маърифий тадбирларнинг тизимли ташкил этилиши, шунингдек, интернет маконида тарқалаётган зарарли ахборотларга қарши ишончли ва илмий асосланган контентни кенг тарғиб қилиш бўйича амалга оширилаётган ишлар ҳам экстремизм профилактикасининг замонавий ҳамда самарали усуллари ҳисобланади.

Шунингдек, маҳалла, таълим муассасалари, оила ва давлат ташкилотлари ўртасидаги ҳамкорликнинг изчил мустаҳкамланиши, аҳоли ўртасида ҳуқуқий маданият ҳамда фуқаролик масъулиятини оширишга қаратилган профилактик тадбирларнинг тизимли йўлга қўйилгани экстремизмнинг олдини олишда самарали механизмга айланди.

Мамлакатимизда радикал мафкураларга қарши курашда диний билим ва илмий-маърифий ёндашувни кучайтириш мақсадида янги илмий ва таълим муассасалари тизими шакллантирилганини ҳам қайд этиш жоиз. Самарқандда Имом Бухорий, Сурхондарёда Имом Термизий ва Тошкентда Имом Мотуридий халқаро илмий-тадқиқот марказларининг ташкил этилиши, шунингдек, Ислом цивилизацияси марказининг барпо этилиши мамлакатнинг маърифатпарварлик сиёсати ва диний-маърифий меросни ўрганишга бўлган юксак эътиборининг амалий ифодасидир.

Ўзбекистон мусулмонлари идораси ва таниқли уламолар иштирокида ижтимоий тармоқларда экстремистик оқимларнинг сохта ғоя ва фатволарига қарши илмий асосланган видео ва аудиоматериалларнинг мунтазам эълон қилиб борилиши жамоатчиликни ишончли ахборот билан таъминлаш ҳамда аҳолининг диний саводхонлигини оширишда муҳим аҳамият касб этади.

Олий суд томонидан интернет тармоғида тарқатилаётган экстремистик мазмундаги ресурслар рўйхатининг шакллантирилиши ва уларнинг мамлакат ҳудудида чекланиши, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг киберхавфсизлик тузилмалари томонидан зарарли ахборотларни аниқлаш ва блоклашнинг автоматлаштирилган тизимлари жорий этилгани рақамли маконда хавфсизликни таъминлашга жиддий эътибор қаратилаётганидан далолат беради.

Таъкидлаш керакки, Янги Ўзбекистонда экстремизмга қарши кураш сиёсати ҳуқуқий чоралар, инсонпарварлик тамойиллари, маърифий профилактика, халқаро ҳамкорлик, рақамли хавфсизлик ва ёшлар сиёсати каби ўзаро боғлиқ йўналишларни қамраб олган комплекс модель сифатида шаклланган билан эътирофга сазовордир.

Сарваржон ҒАФУРОВ,
сиёсий фанлар доктори,
профессор.

МУНОСАБАТ

ПУЛ ТЕХНОЛОГИЯГА, ТЕХНОЛОГИЯ БИЛИМГА АЙЛАНГАНДАГИНА ЮТАМИЗ

Сеулдаги келишувлар Ўзбекистонга миллиардлаб доллар эмас, ундан-да қимматли нарса — ўз муҳандислик мактабини яратиш имконини бермоқда

Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг 2026 йил 13-16 сентябрь кунлари Корея Республикасига амалга оширган давлат ташрифи якунида қарийб 12 миллиард долларлик истиқболли лойиҳалар портфели шакллантирилди, Корея “Эксимбанк”и билан эса 8 миллиард долларлик ҳамкорлик дастури қабул қилинди. Рақамлар ҳавас қиларли. Аммо ташрифнинг асл моҳияти пул миқдорида эмас: асосий масала — бу маблағлар Ўзбекистонда технологияга, технология эса билим ва малакага айлана оладими? Айнан шу ерда “инвестициядан технологияга, технологиядан билимга” деган уч босқичли мантиқий занжир юзага чиқади.

УЧ БОСҚИЧ, ЯГОНА ЗАНЖИР

Биринчи босқич — инвестиция. Лойиҳалар юқори тезликдаги темир йўл, биотехнология, муҳим минералларни қайта ишлаш ва рақамли технологиялар каби технологик сиғими юқори соҳаларни қамраб олади. Шу боис уларнинг асл қиймати фақат молиявий ҳажм билангина ўлчанмайди.

Иккинчи босқич — технология. Кореянинг илғор ечимлари билан Ўзбекистоннинг хомашё ва саноат салоҳиятини бирлаштирувчи инновацион-технологик альянс тайёр ускуна сотиб олиш чегарасидан анча кенгдир. У минералларни чуқур қайта ишлаш, яримўтказгичлар ва янги материаллар учун дизайн-синов марказлари барпо этиш ҳамда киберхавфсизликни таъминлаш каби йўналишларни ўз ичига олади.

Учинчи ва энг ҳал қилувчи босқич — билим. Технологияни шунчаки бошқара оладиган операторларнинг ўзи кифоя қилмайди; уни маҳаллий шароитга мослаштира оладиган, такомиллаштирадиган ва кейинчалик мустақил яратишга қодир бўлган муҳандис, технолог ҳамда тадқиқотчилар сув билан ҳаводек зарур.

Шу боис “Ўзбекистон — Корея саноат-технологик альянси”га фақат янги заводлар қуриш сифатида қараш нотўғри. Унинг асл мазмуни — минерал хомашёни шунчаки экспорт қилиш ўрнига “хомашё — чуқур қайта ишлаш — материал — бутловчи қисм — тайёр маҳсулот” занжирини мамлакат ичида йўлга қўйишдан иборат. Бизнес-форумда мисни қайта ишлаш, электротехника ускуналари, автомобиль ва электромобиль эҳтиёт қисмларини маҳаллийлаштириш, робототехника, биотехнология ҳамда фармацевтика йўналишлари айнан шу мақсадда алоҳида қайд этилди. Мухтасар айтганда, ушбу ташрифдаги туб бурилишни “Корея сармояси ёрдамида лойиҳа қуриш”дан “Корея технологиялари негизида Ўзбекистоннинг ўз технологик ва инсон капиталини яратиш”га ўтиш деб баҳолаш мумкин.

ЭНГ МУРАККАБИ – ТЕХНОЛОГИЯНИ СОТИБ ОЛИШ ЭМАС, УНИ ЎЗЛАШТИРИШ

Технологияни олиб келиш нисбатан осон: замонавий асбоб-ускуна, лицензия ёки рақамли ечимларни хорижий ҳамкордан харид қилса бўлади. Бироқ уни маҳаллий шароитга мослаштириш — соф муҳандислик маҳоратини талаб қиладиган вазифадир. Четдан келтирилган линия маҳаллий хомашё хусусиятларини инобатга олмайди, маҳсулот рецептурасини ишлаб чиқмайди, энергия сарфини мустақил камайтирмайди ёки маҳаллий деталларни сертификатлаб бермайди. Буларнинг бари технолог, конструктор, материалшунос, автоматлаштириш мутахассиси ва тадқиқотчиларнинг бирлашган меҳнати орқали амалга ошади.

Демак, маҳаллийлаштиришга якуний мақсад эмас, балки муҳандислик салоҳиятининг маҳсули сифатида қараш лозим. Импорт қилинган деталнинг арзон нусхасини ясаш ҳали мустақилликдан далолат бермайди. Ҳақиқий маҳаллийлаштириш деталь ёки материални мустақил лойиҳалаш, синовдан ўтказиш, стандартлаштириш ва такомиллаштириш қобилияти шаклланганда бошланади.

Осиё тараққиёт банкининг таҳлиллари ҳам замонавий саноат ривожи учун рақамли ва техник кўникмаларни ривожлантириш ҳамда таълим билан ишлаб чиқариш ўртасидаги узвийликни кучайтириш шартлигини кўрсатмоқда. Хулоса оддий: энг мураккаб вазифа технологиянинг ўзида эмас, балки уни чуқур англайдиган ва маҳаллий ечимга айлантира оладиган миллий муҳандислик мактабини шакллантиришдадир.

“БУЮРТМА – ЎҚИТИШ – БАНДЛИК”: ОЛИЙ ТАЪЛИМ МАСЪУЛИЯТИ

Давлатимиз раҳбари илгари сурган “буюртма — ўқитиш — бандлик” тамойили шунчаки шиор эмас, балки кадрлар тайёрлаш мантиғини тубдан янгиловчи ёндашувдир. Бу ердаги “буюртма” сўзи корхонанинг “бизга 50 нафар муҳандис керак” қабилидаги миқдорий талабини эмас, балки қандай кўникма, қайси технология ва қай даражадаги малака зарурлигини олдиндан аниқлаб беришни англатади. Шундан келиб чиққан ҳолда, университет таълим дастурини меҳнат бозорига тўлиқ мослаштириши, “диплом бериш” тизимидан “компетенция кафолати”га ўтиши, ишлаб чиқаришни бевосита ўқув жараёнига сингдириши ва битирувчиларнинг кейинги тақдирига ҳам жавобгар бўлиши шарт.

Бироқ бу ўринда бир нозик чегара мавжуд: олий ўқув юрти фақатгина кундалик буюртмаларни бажарувчи “кадрлар фабрикаси”га айланиб қолмаслиги зарур. Корхона бугунги технология учун мутахассис талаб қилса, олийгоҳ талабани келгуси 10-20 йил давомида ўзгарадиган технологик тўлқинларга ҳам бемалол мослаша оладиган қилиб тарбиялаши керак. Шу сабабли янги моделда уч асосий вазифа уйғун сақланиши лозим: фундаментал билим, саноат компетенцияси ҳамда янги технология яратиш кўникмаси.

Бу тизимга сунъий интеллект ва рақамли технологиялар ҳам интеграция қилинади. СИ фақат Ахборот технологиялари факультетининг алоҳида фани бўлиб қолмай, кимё муҳандисидан тортиб иқтисодчигача — барча соҳа вакиллари фаолиятига кириб бориши, талаба эса тайёр технология истеъмолчисидан СИ ечимлари яратувчисига айланиши керак. Бунинг учун, аввало, профессор-ўқитувчилар таркибининг ўзи қайта тайёрланиши шарт.

Амалда бу механизм қуйидагича ишлайди: компания келгуси 3-5 йилдаги эҳтиёжларини компетенциялар матрицаси шаклида тақдим этади; университет уни академик дастурларга айлантиради; кореялик мутахассислар махсус модуллардан дарс беради; талабалар қўшма лабораторияларда тадқиқот олиб боради; битирув малакавий иши эса компаниянинг реал муаммосига — масалан, энергия сарфини қисқартириш ёхуд маҳаллий хомашёдан янги материал олишга — амалий ечим тақлиф қилади.

Корхоналар истеъдодли талабаларни 2-3-курсдан бошлаб танлаб олиб, уларни стипендия ва амалиётлар билан рағбатлантирса ҳамда ўқиш тугагач, тайёр иш ўрни билан таъминласа, “буюртма — ўқитиш — бандлик” занжири тўлиқ ёпилади. Бу борада муайян пойдевор аллақачон мавжуд: бугун мамлакатимизда Корея капитали иштирокидаги 700 дан ортиқ қўшма корхона фаолият юритмоқда, Жанубий Корея олийгоҳларининг тўртта филиали ҳамда “KOICA” кўмагида ташкил этилган бешта касб-ҳунар маркази мутахассислар тайёрламоқда.

РЕСУРСДАН ТАЙЁР МАҲСУЛОТГА: АСОСИЙ БОЙЛИК – ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТДА

Энг катта қўшилган қиймат қазиб олиш жараёнида ҳам, ҳатто дастлабки қайта ишлашнинг ўзида ҳам эмас, балки янги материаллар ва улар негизида яратилган тайёр юқори технологик маҳсулотларда шаклланади. Ўзбекистоннинг минерал-хомашё захираси камида 3 триллион долларга баҳоланган бўлиб, яқин йилларда умумий қиймати 4 миллиард доллардан ошадиган 120 та йирик лойиҳа амалга оширилиши режалаштирилган.

Аммо вольфрам рудасини шу ҳолича экспорт қилишдан кўра ундан вольфрам кукуни ва махсус қотишмалар тайёрлаш, мисни хомашё сифатида сотишдан кўра тайёр электротехника қисмлари ишлаб чиқариш мамлакат ичида кўпроқ технологик тажриба қолишини таъминлайди.

Стратегик нуқтаи назардан кейинги босқич — материалшуносликдир. Замонавий иқтисодиётда металлнинг ўзи эмас, балки унга янги хусусиятлар бағишланган материаллар — юқори ҳароратга чидамли қотишмалар, электрон ва яримўтказгич материаллари — юқори технологик саноатнинг асосини ташкил этмоқда.

Шу сабабли Сеулда Кореянинг геология ва материалшунослик институтлари иштирокида яримўтказгичлар ҳамда янги материалларни лойиҳалаш ва синовдан ўтказиш марказини барпо этиш тақлиф қилинди. Бундай дизайн-синов маркази шунчаки навбатдаги лаборатория бўлиб қолмаслиги шарт: у илмий натижаларни ишлаб чиқаришга олиб чиқувчи, синов ва сертификатлаш инфратузилмасини яратувчи, саноат буюртмаларини эса илмий изланишларнинг дастлабки босқичидаёқ интеграция қилувчи “кўприк институт” вазифасини ўташи лозим. Ана шундагина илмий ишланмаларнинг амалиётга татбиқ этилиш эҳтимоли кескин ошади. Мазкур ёндашув Ўзбекистонга “мақола ва патент” моделидаги илм-фандан “прототип, тажриба-технология ва тайёр маҳсулот”га йўналтирилган амалий илмга ўтиш имконини яратади.

Кимё саноати учун бу концепция минтақавий саноат паркини оддий базавий кимё майдончаси эмас, балки электроника, аккумулятор, автомобилсозлик ва фармацевтика соҳаларини хомашё билан таъминловчи “юқори қийматли материаллар ва махсус кимё” платформаси сифатида шакллантиришни англатади. Ҳозирда мамлакатимизда ПВХ (поливинилхлорид), “яшил” водород, кўпикланган полипропилен ва “БОПП” (“BOPP”) плёнкалари сингари 60 дан ортиқ юқори қийматли маҳсулот ўзлаштирилган. Эндиги вазифа хомашёни янада чуқур қайта ишлайдиган иккинчи ва учинчи технологик босқичларни кенгайтиришдир.

УЧИНЧИ УСТУН – ЎЗБЕК МУҲАНДИСИ ВА ОЛИМИ

Иқтисодий мантиқ шуни кўрсатмоқда: агар Корея илғор технологияни, Ўзбекистон эса бой ресурс ва қулай бозорни тақдим этаётган бўлса, ушбу ҳамкорликнинг мустаҳкам учинчи устуни — маҳаллий муҳандис, олим ва технологлар бўлиши шарт. Агар ушбу учинчи таянч бўлмаса, шериклик “технологияни импорт қилиш — ускунани ишлатиш — маҳсулот чиқариш” деган тор доирада қолиб кетаверади.

Учинчи устун кучли бўлсагина, мутлақо янги занжир вужудга келади: технологияни қабул қилиш, чуқур англаш, маҳаллийлаштириш, такомиллаштириш ва ниҳоят, мустақил миллий технология яратиш. Бу жараёнда олим билан муҳандисни бир-биридан айро тасаввур этиб бўлмайди: олим янги билим ва хомашёни кашф этса, муҳандис уни ишлаб турган қурилма ва маҳсулотга айлантиради; уларнинг орасида эса технолог, конструктор ва материалшунослар кўприк бўлиб туради.

Бироқ ёлғиз истеъдоднинг ўзи етарли эмас, уни реал натижага айлантира оладиган институционал муҳит керак. Айни пайтда мамлакатимизда “компания + олийгоҳ + тадқиқот маркази” учлигини бирлаштирувчи муҳим механизмлар — корхоналардаги кафедра филиаллари, дуал таълим тизими, “spin-off” (стартап) корхоналари, патентлаш ва технология трансфери марказлари шаклланмоқда. Уларнинг тўлиқ қувват билан ишлаши учун ҳар бир лойиҳада вазифалар тақсимоти, молиявий оқимлар ва натижа эгаси олдиндан аниқ белгиланиши, молиялаштириш эса бевосита амалий натижага — прототип, патент, саноат синови ёки сотув ҳажмига боғланиши шарт. Ана шундагина ушбу интеграция қоғоздаги меморандум бўлиб қолмай, сифатли маҳсулот ва технология етказиб берувчи тизимга айланади.

НАТИЖА НИМА БИЛАН ЎЛЧАНАДИ?

Сеулда қўйилган пойдевор самарасини алоҳида битта объект орқали эмас, балки яхлит занжирнинг қанчалик узлуксиз ишлаши билан баҳолаш тўғри бўлади. Энг дастлабки натижалар олийгоҳ ва лабораторияларда кўринади — бу янги қўшма таълим дастурлари, бизнес талабига мос кўникмалар ҳамда илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик (“R&D”) гуруҳлари фаолиятида акс этади.

Сўнгра ушбу натижа лабораториялардан тажриба ишлаб чиқаришига кўчади: прототип технологик регламент ва тажриба линиясига айланади. Кейинги босқичда натижа заводларда кўринади — янги линиялар ишга тушади, маҳаллий компонентлар улуши ошади ва серияли тайёр маҳсулотлар ташқи бозорга чиқа бошлайди.

Бироқ энг ишончли кўрсаткич — ёш мутахассиснинг иш жойидаги ўрнидир. Агар битирувчи замонавий корхонада хорижий ускуналарни шунчаки бошқарибгина қолмай, технологияни такомиллаштиришда ҳам фаол иштирок этса, билим трансфери амалда содир бўлган ҳисобланади.

2030 йилга бориб электротехника ва унга турдош соҳаларда ишлаб чиқаришни 11 миллиард долларга, экспортни эса 5 миллиард долларга етказиш режаси пировардида шунчаки заводларнинг сони эмас, юқори малакали муҳандислар, материалшунослар ва тадқиқотчиларнинг билими орқали амалга ошади. Завод биносини бир неча йилда қуриш мумкин, аммо уни ҳаракатга келтирувчи илғор кадрларни тарбиялаш учун узоқ муддатли, тизимли таълим ва мустаҳкам илмий муҳит зарур.

Технология сотиб олиш мамлакатни модернизация қилиши мумкин, аммо технология яратадиган инсонни камолга етказиш давлатнинг узоқ муддатли технологик мустақиллигини таъминлайди. Сеулга ташрифнинг тарихий аҳамияти ҳам аслида шунда: у Ўзбекистонга арзон хомашё ёки шунчаки йирик бозор эмас, балки технологияларни ўзлаштира оладиган ва янги маҳсулотлар ярата биладиган юқори малакали муҳандислар мамлакатига айланиш учун улкан имконият яратмоқда.

Ботир УСМОНОВ,
Тошкент кимё-технология институти ректори.

ОРАМИЗДАГИ ОДАМЛАР

АСРНИ ОРТДА ҚОЛДИРГАН ОНАХОН

Инсон умри йиллар билан ўлчанади, аммо унинг қадри босиб ўтган йўли, элга қилган хизмати, фарзандларига берган тарбияси ва орттирган обрў-эътибори билан белгиланади. Фарғона вилояти Қўштепа тумани Қоражийда қишлоғидаги “Халқобод” маҳалласида яшовчи Ибохон ая Қосимованинг 102 йиллик умри ҳам ана шундай ибратли ҳаёт саҳифаларидан иборат.

Яқинда Ибохон аянинг хонадонида қувончли воқеа юз берди. Бир умр ҳалол меҳнат қилиб, эл-юрт корига яраган онахон давлатимизнинг юксак мукофотларидан бири — “Шуҳрат” медали билан тақдирланди. Мукофотни Фарғона вилояти ҳокими Хайрулло Бозоров онахоннинг хонадонига ташриф буюриб, шахсан топширди.

Бу эътироф Ибохон ая учун катта қувонч бўлди. Онахон мукофотни қўлига олар экан, чуқур ҳаяжонга тушди:

— Шундай мукофот менга берилдими? — дея қувонч кўз ёшларини тия олмади.

Бу кўз ёшлар ортида бир асрдан зиёд умр, минглаб машаққатли кунлар, тонг саҳардан бошланган меҳнат, фарзандлар ташвиши ва ҳалол ризқ илинжида ўтган йиллар мужассам эди.

Ибохон аянинг ҳаёти оддий меҳнаткаш ўзбек аёлининг умр йўлига ўхшайди. Аммо ана шу оддийлик замирида улкан матонат бор.

У киши ёшлигидан далада кетмон чопди, пахта терди, ипак қурти боқди. Оила рўзғори, фарзандлар тарбияси деб меҳнатдан қочмади. Кейинчалик ипак комбинатида ҳам сидқидилдан меҳнат қилди.

Турмуш ўртоғи Ашур бобо билан елкама-елка туриб, оиласини обод қилди, фарзандларини вояга етказди. Ашур бобо оламдан ўтгач ҳам, Ибохон ая ҳаётнинг оғир-енгилига сабр билан дош бериб, фарзандлари ва набиралари учун суянч бўлиб яшади.

Оилада 3 қиз ва бир ўғил камол топди. Бугун эса бу хонадонда фарзандлардан ташқари 40 нафардан зиёд набира, 30 нафардан ортиқ чевара ва 4 нафар эвара бор.

— Агар набира ва чевaралар уйимизга келишса, тўй-байрам бўлиб кетади, уйимизнинг файзи ошади. Ич-ичимдан хурсанд бўламан, — деди онахон.

Бу сўзларни айтар экан, онахон ёшлик йилларини эсга олиб, маюс тортди:

— Эй, болам, биз оғир йилларни, уруш даврларини, очарчилик кунларини кўрдик. Нонга зор бўлган кунларимиз бўлган. Нон тополмай, онамиз кўкатларни тўғраб, овқат пиширган кунлар ҳам ўтган. Бугун эса тўқлик замони, Аллоҳга минг шукур. Юртимиз тинч, обод, тўқчилик. Нима ейман, нима кияман десанг, ҳамма нарса бор. Буларнинг шукронасини келтиришимиз керак. Бу файзли кунларга фақат ва фақат шукур қилишимиз лозим, — деди онахон суҳбат давомида.

“Ибохон ая, мана, бир асрдан ортиқ умр кўриб, мазмунли ҳаёт кечириб келяпсиз, узоқ умр кўришнинг қандай сир-асрорлари бор?” — деб сўраганимизда, онахон табассум билан шундай жавоб берди:

— Эй, болам, ҳаётингизда одамларга фақат яхшилик қилинг. Қўлдан келганча саховатли бўлиб, одамларга кенг бағирлик қилинг, ширин сўзингизни аяманг. Ҳеч кимга ёмонлик қилманг, бу ҳақда ҳатто ўйламанг ҳам. Агар сизга кимдир қаттиқроқ гапирса, диққат бўлиб, “менга шундай деди-я”, деб ўйлаб юрмай, кўнгилдан чиқариб, яхши нарсаларни ўйланг. Меҳнат қилинг, ундан сира қочманг. Шунда, албатта, Аллоҳ насиб этса, узоқ умр кўрасиз.

Эътироф этиш керакки, онахон каби бир асрдан ортиқ умр кўриб, ортидан эзгу ном қолдириш ҳар кимга ҳам насиб этавермайди. Ибохон аянинг 102 йиллик ҳаётига боқиб, ҳалол меҳнат қилган инсоннинг умри ҳеч қачон эътиборсиз қолмаслигига, яхшилик ва меҳнат, албатта, қадр топишининг ёрқин намунасига яна бир карра иқрор бўлдик.

Фотима МАНСУРОВА,
журналист.

САМАРҚАНДДА МАРКАЗИЙ ОСИЁ ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ФОРУМИ БЎЛИБ ЎТДИ

1-6.

Самарқанд шаҳрида “Демократик тараққиётда фуқаролик жамияти институтларининг аҳамияти: Ўзбекистон ва Марказий Осиё мамлакатлари тажрибаси” мавзусида Марказий Осиё фуқаролик жамияти форуми бўлиб ўтди.

Форумда халқаро экспертлар, ақл марказлари, жамоат тузилмалари, илмий-тадқиқот институтлари, давлат органлари ва ОАВ вакилларидан иборат 200 нафарга яқин мутахассис иштирок этди.

Тадбирда Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси вакиллари ҳам қатнашди. Хусусан, Уюшма раиси Шуҳрат Орипов “Фуқаролик жамияти шароитида аҳолида ахборот маданиятини шакллантиришнинг долзарб масалалари” мавзусида чиқиш қилди.

ЁШ ИЖОДКОРЛАР УЧУН ЯНГИ МАЙДОН

Навоий вилоятида ёш журналистларнинг билим ва амалий кўникмаларини оширишга қаратилган янги лойиҳа — “Ёш журналистлар маҳорат мактаби” ўз фаолиятини бошлади.

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси ташаббуси билан Уюшманинг Навоий вилояти бўлими ҳамда вилоятнинг “Дўстлик байроғи” ва “Знамя дружбы” газеталари таҳририяти ҳамкорлигида ташкил этилган маҳорат мактабининг илк машғулоти бўлиб ўтди.

Биринчи машғулотни таҳририятнинг масъул котиби, Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзоси Зебо Қутлиева олиб борди.

Ёш ижодкорлар газета фаолияти, журналистик материалларни тайёрлаш ва нашрга ҳозирлаш жараёнлари билан танишдилар.

Машғулот давомида касб этикаси, ижодий изланишлар, журналистлик фаолиятининг ўзига хос жиҳатлари ҳақида фикр алмашилиб, тингловчиларни қизиқтирган саволларга жавоб берилди.

Энг муҳими, маҳорат мактаби ёшларнинг назарий билимини амалий тажриба билан боғлаш, уларни тажрибали журналистлар билан мулоқотга олиб кириш ва янги ижодий имкониятлар яратишга хизмат қилади.

ХОРИЖЛИК ЖУРНАЛИСТЛАР САМАРҚАНД МАТБУОТИ БИЛАН ТАНИШДИ

III Фарғона миллий медиафорумида иштирок этган Япония, Хитой, Ҳиндистон ва Беларусдан келган журналистлар Самарқанд шаҳридаги “Матбуот уйи”га ташриф буюрдилар.

Хорижлик меҳмонлар Ўзбекистон Журналистлар уюшмасининг Самарқанд вилояти бўлими фаолияти ҳамда “Zarnews.uz” сайти студияси билан танишиб, маҳаллий журналистлар билан мулоқот қилди.

Учрашувда замонавий журналистика, ОАВ фаолияти ва тажриба алмашинуви юзасидан фикрлар билдирилди.

ТИББИЙ ЖУРНАЛИСТИКА МАҲОРАТ МАКТАБИ

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси билан ҳамкорликда “Шифо-инфо” газетаси қошида “Тиббий журналистика маҳорат мактаби” ташкил этилди.

Унга талабалар ва ОАВда фаолият юритаётган ёш мухбирлар таклиф этилади.

Саломатлик мавзуларини ёритишга қизиқадиган ва тиббий журналистикага ихтисослашишни истаган ёшлар маҳорат мактабига таклиф этилади.

Машғулотлар ҳафтасига икки марта ўтказилиши режалаштирилган.

Мактаб тақдимоти ва ижодкорлар билан биринчи учрашув шу йилнинг 2 октябрь куни соат 15:00 да бўлиб ўтади. Илк танишув учрашуви оммавий ахборот воситалари учун контент тайёрлаш марказида ўтказилади. Кейинги машғулотлар “ШИФО-ИНФО” таҳририятининг ўзида олиб борилади.

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси Ахборот хизмати.

ҲУДУДИЙ НАШРЛАРДА

“НАМАНГАН ҲАҚИҚАТИ”НИНГ ҲАҚИҚАТЛАРИ

XXI аср шиддати босма оммавий ахборот воситалари — газета ва журналлар тақдирини кескин синовларга рўпара қилмоқда. Бир томондан сунъий интеллект ва интернетдаги ижтимоий тармоқлар ривожланаётган бўлса, иккинчи томондан мутолаадан кўра томошага ўч бўлган авлод муносабати бу зиддиятни янада кучайтирмоқда. Аммо ахборот узатишдаги шаффофлик ва ҳаққонийлик, фуқароларнинг билими, дунёқараши ҳамда саводхонлигини оширишдаги миссия қай томондан ва қай даражада амалга оширилаётганининг натижасини яқин вақт ичида ҳаётнинг ўзи кўрсатиб беради.

Расмий маълумотларга кўра, мамлакатимизда 2010 йилда 649 та газета нашр этилган бўлса, 2025 йилга келиб уларнинг сони 219 тага тушиб қолган.

Рақамлар қанчалик оғриқли бўлмасин, мафкура соҳасидаги ҳаёт-мамот жангида фақат кучлиларгина тирик қолаётгани аччиқ ҳақиқатдир.

Наманган вилояти ҳокимлигининг нашри бўлмиш “Наманган ҳақиқати” газетаси мана 108 йилдирки, узлуксиз ва бетўхтов чоп этиб келинмоқда. Тўғри, орада гоҳ ундай, гоҳ бундай вазиятлар бўлиб турди. Лекин бундан тўрт йил аввал шахсан вилоят ҳокими Шавкатжон Абдураззоқовнинг эътибори сабаб вилоят “Матбуот уйи” таъмирланиб, замонавий қиёфа касб этгани бир томондан кутилмаган ғамхўрлик бўлса, иккинчи томондан, 2025 йилнинг апрель ойида ёш ва серғайрат, янгиликка интилувчан Хуршидбек Файзиевнинг бош муҳаррир этиб тайинланиши “Наманган ҳақиқати”га иккинчи умрни бағишлади.

Биз болалигимиздан “Тарихни халқ яратади” деган ақидага ишониб яшаганмиз. Аммо ҳаётнинг ўзи тарихни ташаббускор ва уддабурон раҳбарлар, етакчилар яратади, деган хулосага олиб келди. Бу фикримизнинг исботини республикамиз миқёсидан тортиб, вилоятимиз ва таҳририятимиз фаолиятидаги туб бурилишлар, ўзгаришлар ҳамда илгари фақат орзу қилиб юрганларимизнинг реал воқеликка айланганида кўришимиз мумкин.

Журналист ота нонини еб, китоб ва газеталар орасида улғайган, болалиги таҳририят йўлакларида ўтган Хуршидбекнинг томирларида журналистикага ва матбуотга бўлган муҳаббат туғма шаклланган, десак, муболаға бўлмайди. У вилоят нашрига келгунга қадар “Наманган садоси”, “Маърифат гулшани”, “Халқ иродаси” газеталарида тажриба орттирди. “Наманган ҳақиқати” таҳририятига эса янги лойиҳалар ва ғоялар билан кириб келди. У бош муҳаррирликка тайинланган илк кунлариданоқ, мавжуд имкониятларни ҳисобга олган ҳолда, ходимларнинг маошини оширишдан иш бошлади. Мана, орадан бир ярим йил ўтган бўлса-да, таҳририятдаги ислоҳотлар бир лаҳза ҳам тўхтагани йўқ.

Янги раҳбар — янгича об-ҳаво, янгича кайфият ва янгича режалар дегани ҳақиқат экан. Кейинги даврда газетанинг шаклу шамойилидан тортиб, таҳририят хоналари, йўлаклари ва ҳовлисигача ўзгача қиёфа касб этгани — кўзларни қувнатиб, кўнгилларни яйратгани ҳам рост. Газетамиз “бағри” кенгайгани, таҳририят хоналари ғайратли ёшлар билан гавжумлашгани одамни хурсанд қилади.

Таҳририятнинг иқтисодий базасини мустаҳкамлаш ниятида маркетинг бўлими ташкил этилди. Молия-иқтисод ва обуна бўлимлари фаолият юрита бошлади.

Янги бош муҳаррир ташаббуси билан газета “А2” форматдан “А3” форматга ўтиб, 24 саҳифада (баъзан 32 саҳифада ҳам чиқади) чоп этилмоқда. Мавзулар доирасининг беҳад хилма-хиллиги, дизайнерлар истеъдоди, мақолаларнинг долзарблиги ва қизиқарлилиги ҳақида ҳар қанча гапирсак, мақтансак арзийди. Саҳифалар ижодкорнинг истеъдодини намоён этишга чоғланиб, ижод қилишга ундаётгандай. Ва яна энг муҳими, раҳбарият томонидан қалам аҳлига кўрсатилаётган эътибор ва ғамхўрлик. Юқорида бежизга “мароқли меҳнат” демадик. Ахир озми-кўпми қилаётган ижодингиз қадрланиши, муносиб эъзозлаш тамойиллари амалга оширилаётгани қайси ходимга хуш ёқмайди, дейсиз?

— Ижодкорнинг кўнгли нозик бўлади, — деди бош муҳаррир. — Аввало, ходимга етарлича шарт-шароит яратиб бериш лозим. Кейин ундан самарали иш талаб этиш керак. Қолаверса, тозалик ва шинамлик, ҳар томонлама қулайликлар, моддий ва маънавий ғамхўрликлар ходимларнинг кайфиятини кўтариб, ишчанлик қобилиятини оширади. Бу омиллар эса газетамиз саҳифаларида ўз аксини топади. Унинг чиройли ва ўқишли бўлиб, мухлислари кўпайишига асос бўлади.

Матбуот — халқ билан ҳокимият ўртасидаги кўприкдир. Қачонки бу вазифа тўлақонли адо этилса, яъни эл-юрт дарду қувончи, муаммоси ва ютуқлари газета саҳифаларидан жой олса, катта-кичик раҳбарларнинг назарига ҳавола қилинса ва муносиб ечимини топса — бундай нашрнинг ҳурмати ва мартабаси ошаверади. Бунинг учун эса бош муҳаррирда ўткир зеҳн ва ўткир қалам билан бирга шижоат, журъат ҳамда жасорат мужассам бўлиши керак. Жайдари тил билан айтганда: “Тоғ Сулаймоннинг олдига келмаса, Сулаймон тоғнинг олдига бориши лозим”. Вилоятнинг биринчи раҳбаридан тортиб ўринбосарларигача, туман ва шаҳар ҳокимлари, бошқарма бошлиқлари эшиклари чертилиб, газета саҳифаларига жалб этилиши, улар билан мазмунли мулоқотлар олиб борилиши — энг аввало, ўртадаги кўзга кўринмас деворни йиқитган бўлса, қолаверса, катта-кичик мансабдорларнинг матбуот билан ҳамкорлигини тикламоқда. Яна энг муҳими, чекка-чекка жойларда ҳам Янги Ўзбекистон бўйлаб олиб борилаётган барча соҳалардаги оламшумул ислоҳотлар жараёни оммага тақдим этилмоқда.

Бутун умрини илм-фан ривожига бағишлаётган закийлар, фидойи олимлар, ўттиз ёшга етмай илм чўққисини забт этаётган иқтидорлар, оддий ва буюк меҳнаткаш инсонлар, ҳаётини журналистикага сафарбар этган, аммо ўзи умрида бир маротаба ҳам газетага чиқмаган ҳамкасбларимиз — “Наманган ҳақиқати”нинг доимий қаҳрамонлари ва меҳмонларидир. Наманган вилоятининг ҳар бир куни, ҳар бир соати сатрларга жойланиб, тарихга муҳрланмоқда.

Сидқидилдан қилинган ҳаракатлар ва интилишлар, албатта, ўзининг ширин мевваларини бера бошлади. Вилоят ҳокимининг бевосита ёрдами, олиб борилган тарғибот ишлари ва таҳририят ходимларининг жонбозлиги туфайли янги йил бошида газета салкам 11 000 нусхада чоп этила бошланди, иккинчи ярим йилликда эса — қарийб 8 000 нусхада. Ҳали олдинда янада улкан лойиҳалар ижроси кутиб турибдики, уларнинг рўёбга чиқишига асло шак-шубҳамиз йўқ.

Кези келганда бир нарсани таъкидлашни истардик: “Наманган ҳақиқати” вилоятда отахон газеталик бурчини ҳам муваффақиятли бажараётгани эътирофга лойиқ. Туман ҳокимларининг матбуотга жалб этилиши уларни қайсидир даражада ўз нашрларига ҳам эътибор қаратишга ундамоқда. Эндиликда туман ҳокимликларининг нашрларида ҳам янгиланиш, уйғониш ва ижодий фаоллик сезилмоқда.

— Аввало, Президентимиз ва вилоятимиз ҳокими томонидан оммавий ахборот воситаларининг очиқлик, шаффофлик ва холислик тамойиллари асосида фаолият юритишига доимий эътибор қаратилаётгани ҳамда амалий қўллаб-қувватланаётгани — биз учун катта имконият ва масъулиятдир. Ана шу ишончдан самарали фойдаланиб, ҳамжиҳатлик руҳида иш олиб бориш устувор вазифамиз бўлиши лозим, — деди бош муҳаррир Хуршидбек Файзиев. — Раҳбарлар билан матбуот ўртасида мустаҳкам ҳамкорлик йўлга қўйилган жойда ахборот сиёсатида барқарорлик, ишонч ва тизимлилик юзага келади. Масъуллар билан очиқ мулоқотлар, журналистлар билан доимий алоқалар нафақат жамоатчиликни холис ахборот билан таъминлайди, балки юртимиздаги ижтимоий-иқтисодий, маданий-маърифий ислоҳотларнинг асл мазмун-моҳиятини халққа тўғри етказишга хизмат қилади.

Ҳа, бор кучингни аямай, завқ билан ишлайдиган, ижод қиладиган замонга етиб келганимизга кўз тегмасин. Эндиликда “Наманган ҳақиқати” вилоят газетаси таҳририяти жамоаси том маънода қаддини баланд тутиб, ҳам маънавий, ҳам моддий жиҳатдан юксалиб бормоқда, десак, қуруқ мақтовга йўйишмаслар деган умиддамиз. Ҳамду сано айтиб, бировга яхши кўриниш илинжи бизнинг ёшга ҳам, мавқега ҳам тўғри келмайди. Бу — кузатувларимиз, таҳлилларимиз ва шу қайноқ жараён иштирокчиси эканимизнинг хулосаси, холос.

Рисликхон МАЖНУНОВА,
Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган журналист,
“Олтин қалам” халқаро танлови миллий мукофоти соҳибаси.

ҲУҚУҚ

АДОЛАТ ЭШИГИ САРИ ЙЎЛ

Инсон судга шунчаки ариза топшириш учун бормайди. Суд остонасига қадам қўяётган ҳар бир фуқаронинг ўз дарди, ўз ҳақиқати ва ўз умиди бор. Кимдир йиллар давомида меҳнат қилиб топган ҳақини ундиришни истайди, кимдир уй-жойини асраб қолиш учун курашади, яна кимдир фарзандининг манфаатини ҳимоя қилиш учун ёки давлат органининг қароридан норози бўлиб, адолат излайди.

Шу маънода, суддаги ҳар бир иш жилди ортида оддий рақам ёки статистика эмас, балки инсон тақдири туради. Унда инсоннинг ҳуқуқи, қадр-қиммати ва адолатга бўлган ишончи мужассам.

Одил судловнинг ҳақиқий мезони эса фақат қонунларда инсон ҳуқуқлари қанчалик мустаҳкам белгилаб қўйилгани билангина ўлчанмайди. Энг муҳим масала — инсон ҳақ-ҳуқуқлари бузилган пайтда уни қанчалик тез, самарали ва адолатли тиклаш мумкинлигидадир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2026 йил 14 августдаги Фармони билан тасдиқланган “Одил судлов — 2030”: Янги Ўзбекистонда инсон ҳуқуқларини ишончли ҳимоя қилувчи халқчил ва адолатли суд тизимини барпо этиш стратегияси” суд-ҳуқуқ соҳасидаги ислоҳотларни янги босқичга олиб чиқишга қаратилгани билан аҳамиятлидир.

Унда инсон қадрини улуғлаш, ҳуқуқ ва эркинликларни ишончли ҳимоя қилиш, одил судловни фуқарога янада яқинлаштириш устувор вазифа сифатида белгиланган. Стратегия “халқчил суд”, “адолат кўрғони”, “кафолатланган адолат”, “адолат посбонлари”, “рақамли одил судлов” ва “халқаро эътироф” каби олти асосий устунга таянади.

Бироқ бу тушунчаларнинг барчасини ягона ғоя бирлаштириб туради: фуқаро суд тизимига мослашмаслиги керак, аксинча, суд инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш учун унинг эҳтиёжларига мослашиши лозим.

Бу ғоя, аввало, судларни инсонга ҳудудий жиҳатдан яқинлаштиришда намоён бўлади.

Чекка ҳудудда яшайдиган фуқарони тасаввур қилайлик. У оилавий ёки мулкий низо бўйича судга мурожаат қилмоқчи. Бунинг учун бошқа ҳудудда жойлашган туманлараро судга бориши, йўлга вақт ва маблағ сарфлаши, эҳтимол, бир неча марта қатнашига тўғри келади.

Албатта, кейинги йилларда электрон мурожаат қилиш, суд мажлисларида масофадан иштирок этиш ва бошқа рақамли имкониятлар фуқаролар учун катта қулайлик яратди. Аммо суднинг инсон яшайдиган ҳудудга яқин бўлиши ҳам одил судловдан самарали фойдаланишнинг муҳим шартларидан бири бўлиб қолмоқда.

Шу боис Президент фармонида 2027-2030 йилларда барча ҳудудларда фуқаролик ишлари бўйича туман ва шаҳар судларини босқичма-босқич ташкил этиш назарда тутилган. Бунда аҳоли сони, судларга келиб тушаётган ишлар ҳажми, судьяларнинг иш юкламаси ҳамда ҳудудларнинг ўзига хос хусусиятлари ҳисобга олиниши белгиланган.

Бу шунчаки янги судлар ташкил этилиши дегани эмас, балки, аввало, адолатга олиб борадиган йўлнинг қисқариши демакдир.

Зеро, судга етиб бориш қанчалик осон ва қулай бўлса, бузилган ҳуқуқни ўз вақтида тиклаш имконияти ҳам шунчалик ортади.

Яна бир муҳим янгилик фуқароларнинг судловга тегишлилик масаласида ортиқча овора бўлишларининг олдини олишга қаратилган.

Ҳар бир инсон юрист эмас. Фуқаро ўз муаммосини яхши билади, лекин унинг қайси суд ваколатига тегишли эканини ҳар доим ҳам аниқ ажрата олмаслиги мумкин.

Амалиётда айрим ҳолларда ариза тегишли бўлмаган судга берилса, у қайтарилади. Бу эса фуқародан тегишли судни қайта аниқлашни, ҳужжатларни янгидан тайёрлашни ва яна мурожаат қилишни талаб этади.

Процессуал нуқтаи назардан бу оддий тартибдек кўриниши мумкин. Лекин фуқаро учун бу — йўқотилган вақт, ортиқча харажат ва энг муҳими, ҳуқуқини тиклаш жараёнининг чўзилишига олиб келади.

Фармонда эса фуқаролик, иқтисодий ва маъмурий суд ишларида аризани “иш мазкур суднинг судловига тегишли эмас” деган асос билан қайтариш амалиётидан воз кечиб, уни суднинг ўзи тегишли судга ўтказиши назарда тутилган. Шунингдек, мурожаатдаги жузъий формал камчиликларни суднинг фаол кўмаги билан бартараф этиш механизмларини жорий қилиш кўзда тутилмоқда.

Бу ёндашувнинг маъноси жуда оддий: фуқаро судлар ўртасида сарсон бўлмаслиги керак, зарур ҳолатда унинг ҳужжати ҳаракатланиши лозим.

Агар ушбу тартиб қонунчиликда тўлиқ мустаҳкамланиб, амалиётда самарали ишласа, процессуал формализм эмас, инсоннинг бузилган ҳуқуқини тиклаш биринчи ўринга чиқади.

Инсон ҳуқуқларининг энг нозик жиҳатларидан бири эса шахсий эркинлик билан боғлиқ.

Инсон эркинлигини чеклаш — давлат томонидан қўлланиладиган энг жиддий чоралардан бири. Шу сабабли бу масалада суд назоратининг самарадорлиги алоҳида аҳамият касб этади.

2027 йил 1 июлдан бошлаб “асосли гумон” — “Prima Facie” халқаро стандартини жорий қилиш назарда тутилган.

Унга кўра, тергов судьяси процессуал мажбурлов чораларини қўллашга санкция беришда фақат тақдим қилинган ҳужжатларни расман кўриб чиқиш билан чекланиб қолмайди. Шахсни ушлаб туриш қонуний ва асослими, уни гумон қилиш ёки унга айблов қўйиш учун етарли далиллар мавжудми — ана шу саволларга ҳам жавоб изланади. Зарур ҳолларда қўшимча ҳужжатлар талаб қилиниши мумкин.

Бу суд назоратига мазмунан янгича ёндашувдир.

Энди савол фақат “қонун талаблари расман бажарилганми?” деган мезон билан чекланмайди. “Инсон эркинлигини чеклаш учун ҳақиқатан ҳам етарли ҳуқуқий асос борми?” деган савол ҳам марказий ўринга чиқади.

Шахснинг конституциявий ҳуқуқларини бевосита чеклайдиган тезкор-қидирув тадбирларига санкция бериш тартибининг суд томонидан белгиланиши режалаштирилаётгани ҳам бу борадаги суд назоратини янада кучайтиради.

Демак, инсон ҳуқуқларини суд орқали ҳимоя қилиш иш судга келиб тушганидан кейингина эмас, балки унинг ҳуқуқ ва эркинликлари чекланиши мумкин бўлган дастлабки босқичларданоқ бошланиши назарда тутилмоқда.

Одил судловнинг фақат қонуний бўлиши кифоя эмас. У барқарор, тушунарли ва олдиндан башорат қилиш мумкин бўлган ҳуқуқий амалиётга ҳам таяниши керак.

Чунки мазмунан ўхшаш икки низо бўйича кескин фарқ қилувчи ёндашувлар шаклланса, фуқарода табиий савол туғилади: қайси амалиёт тўғри?

Шу нуқтаи назардан, 2027 йил 1 августдан Олий суд Раёсати қарорларини очиқ эълон қилиб борувчи “Прецедентлар” реестрини жорий этиш белгиланган муҳим янгиликдир.

Бу реестр судьялар учун ягона суд амалиётини шакллантириш воситаси бўлиши билан бирга, адвокатлар, тадбиркорлар ва фуқаролар учун ҳам муҳим ҳуқуқий манбага айланади.

Инсон судга мурожаат қилишидан олдин муайян ҳуқуқий масала бўйича қандай ёндашув шаклланганини кўриш имконига эга бўлади. Бу эса ҳуқуқий аниқлик ва ишончни мустаҳкамлайди.

Чунки адолат тасодифий ёки кутилмаган натижа эмас. У тушунарли, асосланган ва бир хил ҳуқуқий мезонларга таянган мантиқий ечим бўлиши керак.

Фуқаронинг суд тизими ҳақидаги таассуроти ҳамиша ҳам суд қароридан бошланмайди. У суд биносининг эшигидан бошланади.

Инсон судга келди. Қайси хонага боради? Кимга мурожаат қилади? Ариза қандай ёзилади? Электрон хизматдан қандай фойдаланади?

Оддийдек кўринадиган бу саволлар фуқаро учун жуда муҳим.

Шу боис 2030 йилга қадар суд биноларининг кириш қисмида “ягона дарча” тамойили асосида хизмат кўрсатиш офисларини ташкил қилиш белгиланган. Уларда фуқарога бир жойнинг ўзида зарур ахборот бериш, процессуал мурожаатлар юзасидан ташкилий кўмак кўрсатиш, ҳужжатларни қабул қилиш ва рақамли хизматлардан фойдаланишга ёрдам бериш назарда тутилган.

Бу — шунчаки ташкилий янгилик эмас, балки суд маданиятининг ўзгаришидир.

Маълумотингиз учун, 2028 йил 1 январдан “иқтисодий ишларни проактив бошқариш” — “Proactive Case Management” стандартини жорий этиш режалаштирилган. У судьяга ишдаги жузъий формал камчиликларни бартараф этиш юзасидан фаол чоралар кўриш имконини беради.

Бу, айниқса, тадбиркорлар учун муҳим. Чунки бизнесда вақтнинг ўзи иқтисодий қийматга эга. Бир кунлик кечикиш ҳам шартнома, ҳисоб-китоб ёки ишлаб чиқариш жараёнига молиявий таъсир кўрсатиши мумкин.

Шунинг учун иқтисодий низода процессуал формалликлар гирдобида қолиб кетиш эмас, низонинг моҳиятига тезроқ етиб бориш устувор бўлиши керак.

Янги стандарт амалда самарали ишласа, “Қайси формал хатога йўл қўйилди?” деган саволдан кўра, “Низони қандай қонуний ва адолатли ҳал қилиш мумкин?” деган ёндашув биринчи ўринга чиқади.

Судьянинг вақти ҳам адолат сифатига бевосита таъсир қилади.

Судья ташкилий, маъмурий ва хўжалик ишларига қанчалик кўп вақт сарфласа, мураккаб ишларни чуқур ўрганишга шунчалик кам имконият қолади.

Шу жиҳатдан, 2028 йилдан суд маъмурчилиги — “Court Administration” институтини жорий этиш режаси ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Унга кўра, ташкилий, моддий-техник, молиявий, ахборот-таҳлилий ва бошқа маъмурий вазифалар махсус суд маъмурияти томонидан бажарилиши кўзда тутилмоқда.

Натижада судья ўзининг асосий вазифасига — ишни пухта ўрганиш, далилларни холис баҳолаш ва қонуний, асосли ҳамда адолатли қарор қабул қилишга кўпроқ вақт ажратади.

Судьяга маъмурий ишлардан тежалган ҳар бир соат, аслида, инсоннинг ишини янада синчиклаб ўрганиш учун яратилган қўшимча имконият десак хато бўлмайди.

Қачонки, суддан чиққан инсон эса қўлида фақат суд ҳужжати эмас, адолат қарор топганига бўлган ишонч билан чиқсин.

Зеро, одил судловнинг энг катта натижаси иш жилдининг ёпилиши эмас.

Энг катта натижа — инсоннинг бузилган ҳуқуқи тикланишидир.

Мурод РЎЗМЕТОВ,
Хоразм вилоят суди судьяси.

СУД АДОЛАТИ ЭНДИ БИР ҚАДАМ ЯҚИН

Масофадан мурожаат ва видеоконференцалоқа имкониятлари

Рақамли технологиялар ҳаётимизнинг барча соҳаларига чуқур кириб бораётган бугунги кунда суд тизими ҳам бу жараёндан четда қолмади. Эндиликда фуқаро ёки тадбиркорнинг ўз ҳуқуқини ҳимоя қилиш учун соатлаб навбат кутиб, узоқ йўл босиб суд биносига боришига ҳожат йўқ: кўплаб масалаларни уй ёки офисдан чиқмасдан, электрон тизимлар орқали ҳал этиш мумкин. Ушбу мақолада судга масофадан туриб мурожаат қилиш ҳамда суд мажлисларида видеоконференцалоқа тизими орқали иштирок этиш тартибини кўриб чиқамиз.

СУДГА ЭЛЕКТРОН ТАРЗДА МУРОЖААТ ҚИЛИШ

Фуқаролар, ташкилотлар ёки уларнинг вакиллари судга уч хил усулда: шахсан, почта орқали ёхуд электрон шаклда мурожаат қилишлари мумкин.

Электрон мурожаатни йўллаш учун “cabinet.sud.uz” махсус шахсий кабинет тизимидан фойдаланилади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик процессуал кодексининг 4-моддасида белгиланишича, судга мурожаат қуйидаги шаклларда амалга оширилади:

фуқаролик-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган низолар бўйича — даъво аризаси шаклида;

бўйруқ тартибида иш юритиш ва алоҳида тартибда юритиладиган ишлар бўйича, шунингдек, ушбу Кодексда назарда тутилган бошқа ҳолларда — ариза шаклида;

апелляция, кассация ҳамда тегишли тафтиш инстанцияси судларига мурожаат қилинганда — шикоят (протест) шаклида.

Даъво аризаси Фуқаролик процессуал кодексининг 189-моддасида белгиланган талабларга мувофиқ расмийлаштирилиши, унда мурожаат қилувчининг тўлиқ исм-шарифи, манзили, даъвонинг мазмуни ва ҳуқуқий асослари кўрсатилиши, шунингдек, давлат божи тўланганлиги ҳақидаги квитанция ҳамда бошқа зарур ҳужжатлар илова қилиниши лозим.

Мурожаат юборилгандан сўнг унинг кўриб чиқилиш ҳолатини кузатиб бориш ҳам осонлашган. Бунинг учун Олий суднинг интерактив хизматлар порталидаги (“my.sud.uz”) “Онлайн кузатув” электрон хизмати ёки шахсий кабинет (“cabinet.sud.uz”) орқали қуйидаги маълумотларни олиш мумкин:

мурожаат қайси судга йўналтирилгани;

иш қайси судьяга бириктирилгани;

мурожаатнинг кўриб чиқилиш босқичи (қабул қилинган, кўриб чиқилаётган ёки рад этилган);

тайинланган суд мажлисининг санаси.

Суд мажлисининг аниқ куни ва вақти ҳақида “jadval.sud.uz” вебсайти ёки “Суд мажлислари жадвали” рукни орқали хабардор бўлиш мумкин.

ВИДЕОКОНФЕРЕНЦАЛОҚА ОРҚАЛИ СУД МАЖЛИСИДА ИШТИРОК ЭТИШ

Қонунчиликда белгиланган ҳолларда тарафлар ва ишда иштирок этувчи бошқа шахслар суд биносига бормасдан, видеоконференцалоқа (“ВКС”) режимида масофадан туриб суд мажлисида қатнашиш ҳуқуқига эга.

Бу имконият, айниқса, бошқа туман ёки вилоятда яшовчи фуқаролар, узоқ ҳудудлардаги гувоҳлар ва экспертлар, шунингдек, жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган шахслар учун катта қулайлик яратмоқда.

“ВКС” тартибида иштирок этиш учун қуйидаги техник талабларга риоя қилиниши лозим:

барқарор интернет алоқаси;

камера ва микрофон билан жиҳозланган компьютер ёки смартфон.

Мазкур тизим мобиль илова орқали ҳам ишлайди — фуқаро суд биносига келмасдан, ўз телефони ёрдамида ҳам мажлисга уланиши мумкин. Иштирок этиш тартиби ҳақидаги батафсил йўриқнома Олий суднинг расмий ахборот ресурсларида жойлаштирилган.

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, давлат сирини ёки қонун билан қўриқланадиган бошқа сирларни сақлаш зарурати бўлган ёпиқ суд мажлисларида видеоконференцалоқа режимидан фойдаланишга йўл қўйилмайди: бундай суд мажлислари фақат анъанавий тартибда, бевосита суд биносида ўтказилади.

БУ НИМА БЕРАДИ?

Судлар фаолиятининг рақамлаштирилиши бир қатор афзалликларга эга:

Биринчидан, вақт ва маблағни сезиларли даражада тежайди: фуқаролар ортиқча йўл харажатларидан ҳамда иш жойидан ажралиб қолишдан халос бўлади.

Иккинчидан, очиқлик ва шаффофлик таъминланади: тарафлар суд жараёнининг боришини бевосита онлайн тарзда кузатиш имкониятига эга бўлади.

Учинчидан, олис ва чекка ҳудудларда яшовчи, саломатлиги туфайли ёки бошқа сабабларга кўра судга шахсан кела олмайдиган фуқаролар учун одил судлов янада тез, арзон ва қулай тарзда амалга оширилади.

* * *

Замонавий ахборот тизимлари суд адолатини фуқароларга янада яқинлаштирмоқда. Эндиликда ҳар бир шахс “cabinet.sud.uz” орқали ариза юбориши, унинг ҳолатини онлайн кузатиши ва зарур ҳолларда ўз уйидан чиқмасдан, видеоконференцалоқа тизими орқали суд мажлисида иштирок этиши мумкин. Буларнинг барчаси суд тизимидаги ислоҳотларнинг амалий самараси бўлиб, келгусида бундай рақамли имкониятлар кўламининг янада кенгайиши кутилмоқда.

Бу ҳақда “sud.uz”, “my.sud.uz”, “cabinet.sud.uz” электрон платформалари орқали батафсил маълумот олиш мумкин.

Собир НАБИЕВ,
Фуқаролик ишлари бўйича
Жиззах туманлараро судининг раиси.

Абдулазиз МУСТАФОҚУЛОВ,
Фуқаролик ишлари бўйича
Жиззах туманлараро судининг
девонхона мудири.

ХОРИЖ

ЖУРНАЛИСТЛАР ТРАМПНИ СУДГА БЕРДИ

“CNN”, “MS NOW” ва “Politico” таҳририятлари АҚШ президенти Дональд Трамп ва унинг маъмурияти устидан федерал судга даъво аризаси киритди.

Бунга ушбу таҳририятлар журналистларининг Оқ уйга кириш ҳуқуқидан маҳрум этилиши сабаб бўлди. Нашрлар буни сўз эркинлигини кафолатловчи Конституциянинг Биринчи тузатишини бузиш ҳамда аввалги танқидий материаллар учун “жазолаш” деб атамоқда. Трамп эса “Truth Social” тармоғида ушбу оммавий ахборот воситаларини миллий хавфсизликка таҳдид деб баҳолаб, Оқ уй эркин матбуотга эмас, “сохта хабарлар”га қарши курашаётганини айтди.

ГЕРМАНИЯДА СИЁСИЙ ИНҚИРОЗ: МЕРЦ ПАРТИЯСИ ЮТҚАЗМОҚДА

Канцлер Фридрих Мерц раҳбарлигидаги Христиан-демократик иттифоқи (ХДИ) партияси минтақавий сайловларда жиддий зарбага учради.

Берлинда уй-жой ижарасини чеклаш ва мулкни миллийлаштириш шиори билан чиққан Сўллар партияси 25,7 фоиз овоз тўплаб, тарихий натижа қайд этди: энди пойтахт мэрлигини муҳожирлар фарзанди Элиф Эралп эгаллаши кутилмоқда. Мекленбург — Олд Померанияда эса ўта ўнгчи “Германия учун муқобил” (“AfD”) партияси 38,2 фоиз билан ғолиб чиқди; ХДИ ҳатто 5 фоизлик чекловдан ҳам ўта олмади. Сайловчиларнинг бундай қарори ҳудуддаги иқтисодий норозилик ва Украина уруши фонида Россия газига қайтиш истаги билан изоҳланмоқда.

ҲАРБИЙ ТАДҚИҚОТЛАРГА КИМ КЎПРОҚ ПУЛ ТИКМОҚДА?

“OECD” маълумотлари асосида тайёрланган рейтингда АҚШ мудофаа соҳасидаги илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишланмаларига ЯИМга нисбатан энг кўп маблағ сарфлаётган давлат сифатида биринчи ўринни эгаллади.

Қўшма Штатлар ҳар 1000 долларлик миллий маҳсулотдан 3,64 долларни янги ҳарбий технологиялар, дронлар ва сунъий интеллектга ажратмоқда. Иккинчи ўринда жадал қурол экспортчисига айланган Жанубий Корея (2,06 доллар), учинчи ўринда эса Буюк Британия (0,97 доллар) қайд этилди. Кучли бешликни Германия (0,79 доллар) ва Франция (0,50 доллар) якунлаб берган.

ШИМОЛИЙ КОРЕЯНИНГ ҚЎШНИСИДАН ЯНГИ ТАКЛИФ

Жанубий Корея президенти Ли Чжэ Мён Вашингтонни Шимолий Корея ядровий дастурларини музлатиши эвазига Пхеньянга нисбатан жорий этилган санкцияларни юмшатишга чақирди.

Президентга кўра, ҳозирги шароитда Шимолий Кореядан қуролсизланишни талаб қилиш натижасиз бўлиб, Пхеньян йилига 10-20 та янги каллак яратиш салоҳиятига эга. Унинг фикрича, аввал Шимолий Кореянинг ядровий дастурини музлатиш бўйича келишувга эришиш, кейин эса ўзаро рағбат ва ён беришлар орқали ишончни шакллантириш ва охир-оқибат Пхеньянни ядровий арсеналини қисқартиришга кўндириш мумкин.

“GOOGLE” ЖАРИМАГА ТОРТИЛДИ

Ирландиянинг Маълумотларни ҳимоя қилиш комиссияси (“DPC”) “Google” компаниясига фойдаланувчилар жойлашувини ноқонуний кузатиб боргани ва сақлагани учун 403 млн евро жарима жазосини қўллади.

Текширувлар қидирув гиганти Европанинг шахсий маълумотларни ҳимоя қилиш тўғрисидаги қатъий регламентини (“GDPR”) мунтазам равишда бузиб, маълумотларни керагидан ортиқ муддат давомида ушлаб турганини кўрсатди. Молиявий жазодан ташқари, “Google” олти ой ичида тизимдаги махфийлик тартибларини тўлиқ қонунга мослаштириши шарт этиб белгиланди.

ВЕНГРИЯ АҚШДАН САНКЦИЯ БЎЙИЧА ЕНГИЛЛИК СЎРАДИ

Венгрия Россия нефтини харид қилишда давом этаётгани сабабли эҳтимолий жарималардан озод этишни сўраб, АҚШга мурожаат қилди.

Расмий Будапешт Россия ресурсларига қарамликни камайтириш ниятидалигини, бироқ муқобил йўлларга ўтиш даврида вақтинча имтиёз зарурлигини билдирмоқда. Мурожаат АҚШ Конгресси президент Дональд Трампга Россия нефть маҳсулотлари харидорларига бож жорий этиш ваколатини бергани ортидан янгради.

Интернет маълумотлари асосида
Зокиржон АЛИБЕКОВ тайёрлади.

ХОТИРА

МАТБУОТНИ ҚИСМАТ ДЕБ БИЛАРДИ

ёки моҳир журналист, таниқли ижодкор Ғолиб АБДУЛЛАЕВни эслаб

Қадрдон биродарим, таниқли ижодкор Ғолиб Абдуллаевни тез-тез эслайман. У киши билан боғлиқ хотиралар ёдимга тушаверади. Ҳар гал ёдимга тушганида эса: “Яхши инсон эди, охирати обод бўлсин”, дея ҳақларига дуо қилиб қўяман.

Тошкент давлат университети (ҳозирги ЎзМУ)нинг журналистика факультетига 1979 йили ўқишга киргандик. У пайтлар ҳали собиқ иттифоқ даври эди. У даврда ушбу факультетга бир йилда бутун республикамиз ва қўшни республикалардан бор-йўғи эллик нафар талаба қабул қилинарди. Журналист бўламан дея ният қилган курсдошларимизнинг ярмидан кўпроғи уч-тўрт, ҳатто беш-олти йил ҳужжат топшириб, аранг ўқишга кирган ёши катталар эди. Шулар орасида ҳам Ғолиб Абдуллаев ажралиб турар, ўз ўрни, ўз сўзи бор эди. Курсдошларимизнинг аксарияти, барчани бирдек кўриш фазилати сабаб бўлса керак, уни ҳурмат қилишарди. Гарчи каминадан салкам бир ёшгина катта бўлса-да, уни мен ҳам негадир алоҳида ҳурмат билан “Ғолиб ака” деб чақирардим.

Ўша даврларда пахта терими пайтлари суронли кечарди. Йил якунланиб, декабрь келиб, далада йилт этган бир чигит бўлмаса-да, қуруқ ғўзапоя қолса ҳам пахта теримидан қайтмасдик. 1982 йили ҳам шундай бўлганди. Сирдарё вилоятининг “Ворошилов 10/а” (мустақилликдан сўнг “Оқ олтин”) деб аталган давлат хўжалиги далаларига пахтага боргандик. Ноябрнинг бошларида катта қор ёғиб, кунлар совиб кетганидан баракдан, яъни ҳашарчи талабалар қўним топган шийпон-уйдан ташқарига чиқолмай ётардик. Қизиғи, шундай кезларда бир-бирига кўнгил қўйган талабаларнинг “сири” очилиб қоларди. Ғолиб аканинг биздан бир курс юқорида ўқийдиган ўшлик ҳамюртимиз Зумрад опани яхши кўриши аён бўлиб қолди. Мен эса ана шундай кунларнинг бирида бир сабаб билан Тошкентга бориб келадиган бўлдим.

Ғолиб ака Тошкентга кетаётганимни эшитиб, илтимос қилиб қолди: “13 ноябрь Зумрадхоннинг туғилган куни эди, шу пулга бирорта совға топиб келсангиз”.

Очиғи, нима харид қилишни ўйлаб бошим қотди. Оладиган нарса маълум бўлса-ку, бошқа гап. Яна у пайтлар ёш йигит, ғўр талаба бўлсак. Ўйлаб-ўйлаб “Тошкент” меҳмонхонасининг биринчи қаватида сувенирлар дўконига бордим. У ердан чиройли сувенир харид қилиб, шундоқ кўчага чиқишим билан бино томидан катта бир сумалак — муз бўлаги елкамни сирпалаб пастга гуп этиб тушди. Юрагим чиқиб кетай деди. Нариоқда турган бир киши ёнимга келиб: “Худо бир сақлади, болам, бошингга тушганда борми...” дея далда бергани ҳамон эсимда.

Ғолиб аканинг ўзини ҳам Яратганнинг ўзи бир асраганди. Бешинчи курсни битираётганимизда Чирчиқдаги ҳарбий полигонга йиғинга боргандик. Ёзнинг жазирамасида ҳарбий машқ ўтадиган далада уни заҳарли илон чақиб олди. Мен ошпаз эдим. БТРда курсантларга овқат олиб боргандим. Командирга хабар бериб, Ғолиб акани ҳарбий машинада Чирчиқдаги касалхонага олиб борганмиз. Кун кўрари бор экан, ҳаёти сақлаб қолинди. Кейинчалик кўришганимизда бу ҳодисани тез-тез эслаб турардик...

Энг муҳими, севишганлар мурод-мақсадига етишди. Ғолиб ака билан Зумрад курсдошимиз турмуш қуришадиган бўлди. Уларнинг никоҳ тўйи ҳеч эсимдан чиқмайди. Андижондан Ўшга келин олиб келиш учун куёвнавкар бўлиб бордик. Ўш шаҳрининг маҳаллий удумига кўра, куёвнинг ўртоқлари келинникига келган меҳмонларга хизмат қилиши керак экан. Тўйга бориб роса хизмат қилиб қайтганмиз. Бу воқеани ҳам эслаб кулишиб юрардик.

Зумрад опа яхши оилага мос келин бўлди. Қайнотаси Толиб ака кўпчиликка беминнат хизмат қилиб, дуо олган таниқли доктор эди. Қайнонаси эса қишлоқ хўжалиги соҳасида номи мамлакатга таниқли, Ўзбекистон Қаҳрамони Сиёсат опа Абдуллаева эди. Зумрад опа уларга ўз ота-онасидек хизмат қилиб, дуо олган келин бўлди. Икки журналист ибратли турмуш кечиришди. Эл-юрт орасида ҳавас қилгулик оила бўлишди. Уч қизни тарбиялаб вояга етказишди. Китоблар ёзишди, ёзувчи бўлиб танилишди, ўнлаб шогирдлар тайёрлашди.

— Устозимиз Ғолибжон Абдуллаев 65 ёшида чин дунёга риҳлат қилди, — деб ёзган эди таниқли журналист Нурилло Нўъмонов. — Кенг мулоҳазали, тафаккури бой, тўғрисўз, ҳақиқатпарвар, жонкуяр инсон эди раҳматли. Касбининг фидойиси эди, журналистикани, матбуотни қисмат деб биларди. Умрининг сўнгги кунларида — хасталикдан қийналаётган дамларда ҳам ўқишдан, ёзишдан тўхтамади.

Маҳалладошлари у ҳақда жуда самимий, яхши гаплар айтишди. “Ниҳоятда покиза, тартибли, фаросатли инсон эди, биз даврадошларини ҳам шунга ўргатди”, дея ибратли воқеаларни тилга олишди.

Чиндан ҳам Ғолиб аканинг феълу табиатига хос фазилатлар қаламига ҳам кўчган — сўз айтишда ҳам фаҳм-фаросат даркорлигини наинки амалда исботлаб, бошқаларни-да шунга даъват қилиб келарди. Кўп йиллар “Андижоннома” газетасида бўлим мудири, масъул котиб, адабий котиб вазифаларида ишлаб, нашрнинг савияли чиқишига жуда катта ҳисса қўшди.

Ғолиб ака ижоддан, севимли касбидан завқ олиб, оддийгина яшашни маъқул кўрарди. Катта лавозимларга интилмади. Йўқса, қўш дипломи бор — журналистикадан ташқари сиёсатшунослик бўйича ҳам олий маълумотга эга, бошқарувчиликка салоҳияти ҳам, имконияти ҳам етарди. Ахир оналари Сиёсатхон Абдуллаева, кимсан, Ўзбекистон Қаҳрамони, ҳатто давлат раҳбарлари Андижонга ҳар ташрифида, албатта, учрашадиган, ҳалол меҳнати ортидан жамоатчилик орасида катта обрў-эътибор қозонган аёл эди.

Қолаверса, тоғаси Мамажон Ҳамраев 40 йиллик донгдор колхоз раиси — катта-кичик амалдорлардан тортиб, вилоятнинг биринчи раҳбари ҳам тез-тез йўқлаб, “Бизга нима хизмат?” дея ҳурматини жойига қўядиган, турли масалаларда йўл-йўриқ, маслаҳат сўраб турадиган юрт кайвониси бўлганини ёши улуғ устозларимиз давраларда бот-бот эслашади.

Айтмоқчиманки, Ғолиб ака мана шундай шароитда йириқроқ бирор лавозимни осонгина, яқинларининг бир оғиз гапи билан эгаллаши мумкин бўлса-да, бундай йўлдан бормади. Аксинча, қаламга суяниб, камтарона яшаб ўтди.

— Ғолиб аканинг курсдоши, ҳамкасби — яна бир устозимиз Аҳмадилло Солиев шу ойда 70 ёшга тўлди, — дея Нурилло Нўъмонов ҳикоясини давом эттирди. — Ғолиб ака ўн беш кунча аввал қўнғироқ қилиб: “Матбуотчилар кунида негадир Аҳмадилло акани эслашмабди, вилоят байрамига ҳам чақирилмабди. Бу йил юбилей ёши эди ахир. У ҳақда тўйхат ёзиб, “Hurriyat”га бермоқчиман, шу билан кўнгли кўтарилади. Сиздан илтимос, Солиевнинг чиройли бир суратини топиб қўйинг. Яна хабарлашамиз. Кўп гаплашолмайман, чарчаб қоляпман”, дея гапни қисқа қилдилар.

Қаранг, ўша кунлари чиндан ҳам тоби йўқ, ўзини кўп уринтирмаслиги шарт бўлган вазиятда ҳам бироз қайсарлиги, қолаверса, ҳамкасб дўстига ҳурмат-эҳтироми туфайли кўнглига тугиб юрган фикрларини диктовка қилиб қоғозга туширади.

Устознинг ниҳоятда самимий ёзилган тўйхати “Hurriyat” газетасининг шу йил 22 июль кунги сонида “Мана шунақа бизнинг Солиев” сарлавҳаси билан ярим бетни эгаллаб чоп этилди.

Бу умрининг 45 йилини журналистикага бағишлаган Ғолибжон Абдуллаевнинг энг охирги мақоласи бўлиши кимнинг хаёлига келибди дейсиз?

Маълум муддат давом этган хасталик ортга чекиниб, анча оёққа туриб қолган, кайфияти ҳам жойида эди. Охирги мулоқотимизда қаттиқ оғриб қолган кунларига ишора қилиб: “Жаннатнинг эшигини кўрсатиб келишди, уч қизни тарбиялаб вояга етказган ота-она шу эшикдан киради дейишди”, дея ҳазил-мутойиба қилганди...

Ғолиб ака Аҳмадилло Солиев ҳақида “Мана шунақа бизнинг Солиев” деб мақола ёзса-да, муаллиф унда билиб-билмай ўз характерини ҳам очиб қўйганди. Ҳазил-мутойиба жой-жойида. Айниқса, ДАН (ЙПХ) ходими билан суҳбатда унинг ўзини кўриш мумкин. Ёки Рим папаси ҳақидаги кичик лавҳа соддадил ўқувчини ишонтиришга мойил:

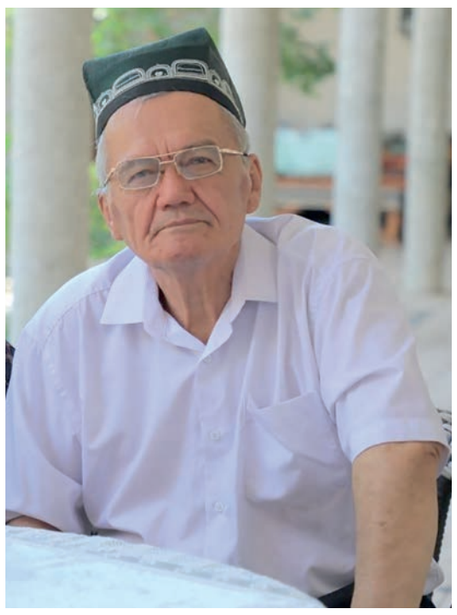
“Италияга бориб қолган ҳамкасбларимиз катта майдондаги ҳашаматли бино балкони-дан Рим папасининг ваъз айтаётган пайтида устидан чиқиб қолишади. Солиев акамиз Папа ёнида пайдо бўлади”.

— “Қуруқ” тўйхат бўлиб қолмасин деб мана шунақа эпизодни ўйлаб топдим, — деганди у. Ўшанда яна талабалик йилларини эсладик, курсдош дўстларимиздан баҳс этдик.

— Ижодингдан хабардорман, китобларингни ўқиб, ютуқларингни эшитиб тураман, курсдошларнинг барчасидан фахрланаман, — деб ўзи ҳақидаги саволларимга жавоб берганди. — Ижодни уйда қиляпман, ёрдамчим бор, биласан. Бутун ҳаётимни қоғозга тушириш ҳаракатидаман. Ҳозирча қоралamаларим 600 бетга яқинлашиб қолди. Оралarида ҳангомалар ҳам бор, хотираларни санаб, далиллар орасида юмордан ҳам фойдаланмоқдаман...

Роса бир ҳафтадан кейин эса... шум хабар... Сира ишонгим келмади. Кечагина салкам бир соат суҳбатлашган эдик... Дийдор қиёматга қолганидан афсусланишдан ўзга чора йўқ эди.

Ғолиб Абдуллаев журналистика учун туғилган, Тангри таоло ижод неъматини қалбига солган инсон эди. Айниқса, “Hurriyat” газетасининг садоқатли мухлисларидан бири эди. Ҳар сонини синчиклаб ўқиб, фикрини айтарди. Ёзган мақолаларимни ихлос билан ўқиб, эътироф этиб, илҳомимни руҳлантирадиган, ижодимга қувват бериб юрадиган самимий маслакдошим эди. Суҳбатлашганда раъйимга қарайдиган қалби пок дўст эди.

“Инсон умри ўтар, ёзган сўзлари қолар” деган гап бор. Унинг “Ҳаёт йўллари ва ўйлари”, “Қуёш ҳар куни чиқади”, “Уммон ортидан келган хушсадо”, “Яхшиларга беринг дунёни”, “Ҳаётнинг ҳар куни имтиҳон” каби ўн тўртта китоби чоп этилганди. Яна иккита китобини ниҳоялаш арафасида экан.

Ғолиб аканинг қизи Зилола ота-онаси изидан бориб, журналистика касбини танлаганидан ғурурланиб, “ёнимда ёрдамчим бор” деб кўнгли тўқ юрарди. Хотира мақолани тайёрлаётиб, Ғолиб аканинг қизи Зилоладан: “Отангизнинг расмларидан жўнатинг ва у киши ҳақида ёзиб юборинг”, деб сўрагандим. Тезда жавоб келди. Зилола Раҳмонованинг ёзганларини кўзимда ёш билан ўқиб, сизга ҳам ҳавола қиламан:

“Мени оиламизда “ота қиз” дейишади. Мен бу сўздан доим ғурурланганман, фахрланганман. Чунки мен чиндан ҳам “ота қиз” бўлдим...

Отам ҳам, онам ҳам журналистиканинг фидойилари эди. Улар бир умр қалам билан меҳнат қилдилар. Сўзни қадрладилар. Қаламни омонатдек асрадилар.

Отам Ғолибжон Абдуллаев дастлаб “Олтинкўл” газетасида бош муҳаррир бўлиб ишлади. Кейин вилоят ҳокимлиги муассислигидаги “Андижоннома” газетасида масъул котиб, бўлим мудири лавозимларида фаолият юритди. Онам Зумрадхон Абдуллаева эса дадам билан бирга “Олтинкўл” газетасида, кейин вилоят хотин-қизлар нашри — “Иқбол” газетасида ишлаб, нафақага чиқишди.

Биз уйда ҳам журналистика ҳавосида улғайдик.

Сўзга эҳтиёткорлик, фикрга масъулият, одам қалбини оғритмаслик — булар биз учун оддий тарбия эмас, ҳаёт қоидаси эди.

“Гапингнинг эгаси қани?” Дадамнинг бу саволи ҳали ҳам қулоғимда жаранглайди. Гапимизда эга ёки кесим тушиб қолса, дакки эшитардик. “Фикрни етказишда ҳассос бўлинглар. Токи қарши томондаги инсон сўзингиздан ранжимасин”, дердилар. Бугун ўйласам, дадам бизга фақат журналистика қоидаларини эмас, инсон бўлиш қоидаларини ҳам ўргатган эканлар.

Мен изларидан кетдим. Касбда ҳам, феълатворда ҳам дадамни акс эттиришимни кўп айтишади. Бу мен учун оддий ўхшашлик эмас, энг катта фахримдир.

Дадам вафот этганларидан кейин улар ҳақида ёзиш мен учун жуда оғир бўлди. Қаламни қўлимга олсам, сўзлар эмас, соғинч келади.

Бир оғиз “дадажоним” деган сўзнинг ўзи бўғзимга тугун бўлиб тиқилади. Кўзларимга ёш тўлади. Ёзмоқчи бўламан — хотиралар қаршимда гавдаланади. Дадамнинг овози, қарашлари, ёнимда ўтирганлари, “Бу сўзни бошқача ёз” деган танбеҳлари эшитилгандек бўлади...

Ва мен яна бир бор англайман: мен кучли инсоннинг кучли қизиман.

Ёзишга жазм қилдим. Чунки дадамнинг қизиман.

Дадам бир неча йил аввал оғир юрак операциясини бошдан кечирдилар. Кўпчилик бундай синовдан кейин таслим бўлади. Қиблагоҳим енгилмадилар, ҳаётга қайтдилар. Гўё қайтадан дунёга келгандек бўлдилар. Ва яна қалам ушладилар, яна ёздилар, яна сўз билан яшадилар. Чунки отажоним адабиёт кишиси эди. Илм, ижод, сўз одамлари билан яшарди қалби.

Нафақага чиққанларидан кейин уйда зерика бошладилар. Ҳовлининг экин-тикинлари, паррандалар билан чалғиш мумкин эди, аммо булар дадамга ёзиш завқини беролмасди.

Биргаликда китоб ёзишимиз қандай бошланган?

Кечагидек эсимда. Телефон қилиб: “Ўзбекистон Қаҳрамони Шукуржон Маматқулов ҳақида китоб ёзяпман. Сенга ҳам ўргатаман. Кейинги китобларни бирга ёзамиз”, дедилар. Бу гапни ўша пайтда оддий қабул қилган эканман. Бугун ўйласам... Бу менга берилган энг катта мерос экан. На мол-дунё, на бойлик, на мансаб...

Қалам!

Сўз!

Устозлик!

Ва отам билан ўтказилган вақт!

Улар диктовка қилардилар, мен ёзардим. Қайтариқларни ёмон кўрардилар: “Фикрлар сайқалини, моҳиятини бузади. Синонимлардан фойдаланишни бил”, дердилар. Шунинг учун диктовка пайти бирор сўз иккинчи марта такрорланиб қолса, синонимини қўллаб ёзаверардим.

Ҳозир ўша кунларни жуда соғиняпман...”

Отангизнинг жойлари жаннатда бўлсин. Касбингиздан барака топинг, Зилола қизим, дейман...

Ҳар кимга ҳам сиздек фарзанд насиб этсин!

Дилмурод ҚИРҒИЗБОЕВ,
Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзоси.

ҚИЛМИШ

ҚОРА НИҚОБ

ИШ ҚИДИРИБ...

Нурали ўрта мактабни тугатиб, ўқишга кириш учун бир-икки йил ўзини синаб кўрди. Бахти чопмади. “Бор-э!” деди-да, тўғри келган ишни қилиб юраверди. Озгина даромад топиб, кунини ўтказарди. Ўрни келганда мардикорлик ҳам қилди. Бир қурилиш ширкатига ҳам ишга кириб, бироз ишлади. Тенгқурларининг кўпи ўқиди, баъзилари касб-ҳунар эгаллади, синфдош йигитларнинг бари уйли-жойли бўлди. Кўплари фарзандларига суннат тўйлари ҳам ўтказишди.

Нурали эса ҳамон тузукроқ ишнинг бошини тутмади, уйланмади ҳам. Хорижда ишлаётган тенгдошлари янги уйлар қуришди, баъзиларининг енгил автомашинаси ҳам бор. Буларни кўриб, у ҳам бош қотирди. “Мен ҳам хорижга чиқиб ишласам, бойиб кетарман”, деган хаёл кўнглидан ўтди. Ҳафта-ўн кун шу хаёл уни сира тарк этмади. Охири чет элга бориб ишлаш мақсадида хорижга чиқиш паспортини олиш учун ҳужжат топширди. Бир ҳафта ўтгач, “қизил паспорт”ли бўлди. Шу паспортни қўлга олгач, ўзини худди чет элда юргандек ҳис қилди. Қаерга боришини узоқ ўйлаб, охири синфдош дўсти Ғофурнинг Москва шаҳрида ишлаётгани эсига тушди. Кечки пайт уларникига бориб, отасидан Ғофурнинг телефон рақамини олиб қайтди. Кечқурун овқатланиб бўлгач, хонасига кириб, унга қўнғироқ қилди. Нариги томондан: “Нурали, кел, сенбоп иш бор”, деб ўртоғи яшаш манзилини айтди.

Нурали ишлаб тўплаган пули озлигини билиб, яна бир ҳафта таниши билан тинмай ишлади. Кетар куни эса онасига Москвага — Ғофурнинг олдига, иш борлиги учун кетаётганини айтди.

— Болам, бориб ишласанг ишла. Тенгқурларинг аллақачон уйланиб, ҳатто болаларига суннат тўйларини ҳам ўтказди. Қўлимиз калталик қилиб, бир-икки жойга совчиликка оғиз солгандик, кўрдинг-ку, “Ишининг тайини йўқ”, деб кўнишмади. Ишласанг, яхшилаб ишлаб келгин, сенинг ҳам тўйингни кўрайлик, — деди онаизор.

Нурали лаш-лушларини йиғиштириб, Шўрчи бош бекатидан Тошкентга йўл олди ва у ердан Москва шаҳрига чипта олиб, учиб кетди.

Шундай қилиб, у дўсти Ғофурнинг ётоқхонасида бирга яшаб, икки йил ўша ерда меҳнат қилди. “Ҳашпаш дегунча, мана, келганимга икки йил бўлибди-я. Бир бориб уйдагиларни кўриб келай”, — деди Нурали Ғафурга. У қишлоғи — Қорақир маҳалласига бозор куни бир сумка бозорлик билан кириб келди.

Бир ярим ойча қишлоқда юриб, яна четга ишлашга кетиш мақсадида акаси Эргаш ва амакиси Абдилар билан маслаҳатлашди. Уларнинг Туркияда ишлашини биларди. “Кел, иш бор”, — деди акаси Эргаш. Шундан сўнг Нурали Тошкент — Бишкек — Истанбул йўналиши бўйича самолётга чипта олиб, жўнаб кетди.

У Туркияда ҳам бироз ишлади, аммо дангасалиги тутиб: “Бу ерда ишлаш менга ёқмади, сизлар ўрганиб қолгансизлар-да”, — деди акаси ва амакисига. Кечқурун ишдан келиб, Москвадаги яна бир таниши Шуҳрат Имомқуловга қўнғироқ қилди: “Иш борми? Мен бормоқчиман”. Шуҳрат: “Келавер, иш кўп”, — деди. Илгари ҳам Ғофур ва Шуҳрат билан бир жойда яшаб ишлагани сабабли, Истанбул — Москва йўналишига чипта олиб, учиб кетди. Кечаси аэропортдан таксига ўтириб, ўзига таниш кўча бўйлаб шерикларининг ёнига борди. Эртаси куни “Петрович” гипермаркетига юк ташувчи бўлиб ишга жойлашди. Кундузи ишлаб, кечаси ётоқхонада дам оларди.

Кунларнинг бирида қўл телефони орқали “YouTube” тармоғидан “Жиҳод ва ҳижрат қилмаган асли кофир ва муртаддир” деб номланган маърузани тинглаб, узоқ ўйга толди. Шундан сўнг унинг феъл-атвори ўзгариб қолди. Турли даъватчиларнинг расмий каналларига аъзо бўлиб, ҳар хил чаламуллоларнинг маъруза ва дарсларини мунтазам кузатиб борди. Жиҳод ҳамда ҳижратга чорловчи маърузаларни, турфа роликларни томоша қилиб, унда Сурияга бориш ғояси туғилди. Миясини фақат Сурияга чиқиб кетиш режаси қамраб олди. Энди олдинги Нуралидан асар ҳам қолмаганди. У буткул ўзгарганди. Шериклари ҳам унинг хатти-ҳаракатларидан ҳайрон бўлишарди:

— Эй Нурали, ошна, сенга нима бўляпти? Бирдан бошқа одамга айланиб қолдинг?

— Ишларингиз бўлмасин, мен шунчаки ўзгармоқчиман, — деди у.

— Ҳа, майли, ўзинг биласан, биз шунчаки сўрадик-қўйдик-да, — дейишди улар.

У охир-оқибат бетайин видеолар остида қолдирилган рақамни сақлаб олиб, “WhatsApp” орқали: “Ассалому алайкум, ака, яхшимисиз? Сиз Сурия-дамисиз?” — деб ёзди. Орадан тўрт-беш кун ўтиб, ундан: “Ҳа, Суриядамиз”, — деган жавоб келди. Нурали: “Ёнингизга қандай борсам бўлади?” — деб сўради. Улар: “Сиз қаердасиз?” — деб ёзганида, “Санкт-Петербургдаман”, деб жавоб қайтарди. “Унда биз ёрдам беролмаймиз”, — деган жавобни олди. “Қандай қилиб борсам бўлади?” — деб қайта сўраганида: “Туркия орқали ўтиш мумкин”, — деган ёзувга кўзи тушди. Нурали эртаси куниёқ — 2020 йилнинг сентябрь ойида Санкт-Петербург — Тошкент авиарейсига чипта олиб, уйига қайтди. Сўнг уйдагиларига “Туркияга ишлагани кетяпман”, дея яна йўлга тушди.

ҚОРА НИҚОБНИ ҚЎМСАБ...

Алқисса, 2020 йил 29 октябрь куни у Тошкентдан Истанбулга учиб борди. У ерда ижарага уй олиб, интернет орқали танишган Саад деган кимса билан телефон орқали боғланди ва у йўллаган одамлар кўмагида Туркия чегарасини ноқонуний бузиб ўтиб, Сурия ҳудудига кирди. Чегарада кутиб олишди. Ўз машинасида икки соатча йўл юриб, турли савол-жавоблардан сўнг унинг асл исми Нурали эканини билгач: “Исмингни ўзгартир”, — деди. Нурали ўзига “Абдулҳамид” деб янги исм танлади.

Улар Суриянинг Идлиб вилоятидаги “Ат-Тариқулбузғор” ҳудудида жойлашган қароргоҳга боришди. Уни ҳарбий тайёргарликдан ўтиш учун тўпланган, ўзига ўхшаган 16 нафар янги келганларга қўшиб қўйишди. 2021 йил 8 февраль куни Идлиб вилоятининг Ҳорем туманига қарашли Қалб Лозе қишлоғидаги ташландиқ бинода ҳарбий машғулотлар бошланди.

Энди уни у ердагилар “Нурали” эмас, янги исмда “Абдулҳамид” деб чақиришарди. У ўша ерда турли ўқотар қуроллардан фойдаланишни ўрганди. Унга “АК” русумли автомат қуроли берилди. У қанча тўқнашувларда қатнашди, нечта бегуноҳ одамнинг қонини тўкди — бунинг ҳисобини ўзи ҳам билмайди. “Ит ётиш, мирза туриш” азобли кунлари шу тариқа ўтаверди. Қўлида қурол, юзида қора ниқоб тақиб юрган кунларининг саноғи йўқ эди. Чангли ва тутунли ҳаводан нафас олиш ҳам жонига тегди.

У ўзининг ҳақиқий исмини ҳам унутаёзди. Кунларнинг бирида тошкентлик Абубакр исмли кишига ўз юртига қайтмоқчилигини айтди. У Абдулҳамидни бир араб билан таништириб: “Бу йигитни Туркияга ўтказиб қўй”, — деди. Ҳалиги араб каттагина пул эвазига уни чегарадан ўтказиш мақсадида ўз уйига олиб борди. Тун. У ширин уйқуда эди. Ҳалиги араб уни секин туртиб уйғотди: “Тур, кийин, нарсаларингни ол”.

Ярим тунда улар Туркиянинг Ҳатай вилояти ичкарисига уч-тўрт километр киришгач, қочоқни Туркия ҳарбий кийимидаги шахсларга топшириб, араб ортига қайтди. Шу тариқа кетаётган маҳал турк полицияси уларни тўхтатиб, бўлимга олиб борди. У ерда Нуралини сўроқ қилиб, бармоқ изларини олишди ҳамда алоҳида суратга туширишди.

2025 йил 25 декабрь куни Истанбул — Тошкент авиарейси орқали Ўзбекистонга депортация қилинди. Ўсиб кетган беўхшов соқоли олингач, башараси яна аввалги ўз ҳолига қайтгандек эди. Аммо...

ИҚРОРЛИК

Бу ерда тергов-суриштирув ишлари унча қийин кечмади. Чунки унинг ёнидан олинган уяли телефон барча қинғирликларни фош этиб берганди.

Ҳа, айтганча, Нурали Раимовнинг ўзи ҳам беш йил давомида фаолияти тақиқланган “Жабҳат ан-Нусра” халқаро террорчилик ташкилотининг “Ғуробо катибаси” бўлинмаси жангарилари сафида содир этган жиноятларини — хотирасида қолган барча қилмишларини судда бирма-бир сўзлаб берди.

Юзидаги қора ниқоб йиртилди. “Қилмиш — қидирмиш” деганлари шу бўлса керак. Бойлик васвасаси, нафс қусури Нуралини не кўйларга солмади! “Нафснинг оқибати — зулмдир, зулмнинг оқибати эса хорликдир!” деганлари шу эди.

Ниқоби йиртилган Нурали Раимов энди узоқ йиллар панжара ортида жазо ўтаб, қилмишларидан сабоқ олса, ажаб эмас.

Толиб ТИЛОВОВ,
Жиноят ишлари бўйича Шўрчи туман судининг раиси.
Чори ҚОРАҚУЛОВ,
шу суднинг халқ маслаҳатчиси.

ШЕЪРИЯТ

Тўлқин ЭШБЕК

АМИР ТЕМУР ФИТРАТИ

(Достондан парча)

Тийран кўзлар ила ҳаётни кўриш қанчалик катта бахт бўлса, уни қалб кўзи билан идрок этиш беқиёс шукуҳ бахш этади. Жалолиддин Румийнинг “Кўзни юмгил, кўзга айлансин кўнгил” деган ҳикматига амал қилиб, хаёлан 1336 йил 9 апрель куни қадимги Кеш (Шаҳрисабз) вилоятининг Хўжа Илғор қишлоғини зиёрат қилдим. Ҳа, хаёлан зиёрат қилдим. Амир Тарағай ўғли Амир Темур шу ажиб гўшада туғилди. Устоз адиб Пиримқул Қодировнинг “Амир Темур сиймоси” илмий бадиасида қайд этилганидек: “Она табиат ҳам бу оилага чексиз саховатлар кўрсатган. Тоғлардан оқиб тушган зилол сувлар Қарши даштидан эсган иссиқ ва қуруқ ҳаволар билан Хўжа Илғор боғларида учрашиб, дунёда тенги йўқ тотли мевалар берган. Қишлоқ атрофидаги серўт яйловларда беҳисоб йилқилар ва ҳисорий қўйлар боқилган. Улар берган қимизлар, қази-қарталар ва бошқа нодир ноз-неъматлар Темурбекнинг ниҳоятда соғлом ва бақувват бўлиб ўсишига имкон яратган”.

Маърифатли ва диёнатли ота-она Темурбекка болалик пайтидан жуда яхши тарбия берганлар. У ахлоқи пок, ростгўй, меҳр-оқибатли фарзанд бўлиб вояга етди. Манбаларда кўрсатилишича, Темурбекнинг отаси Амир Тарағай 1360 йилда вафот этади. Тегина биби эса шундан бир неча йил олдин оламдан ўтган. Демак, Темурбек йигит ёшида ҳам ота-онанинг олижаноб таъсиридан баҳраманд бўлади. Унинг ўз ота-онасига меҳр-оқибати машҳур Оқсарой тимсолида кўринади.

Ҳисор тоғлари этагида жойлашган Хўжа Илғор қишлоғи ҳозир ҳам Шаҳрисабздан ўн тўрт чақирим наридаги энг гўзал ва обод гўшалардан бири. Қишлоққа туташ қиру адирлар, улардан наридаги пурвиқор тоғлар Темурбекка қандай ғурур бахш этган бўлса, у бугунги авлодлар учун ҳам шундай эъзозлидир.

Атоқли адиб Муҳаммад Али “Амир Темур солномаси” мақоласида қайд этишича, Темурбекнинг отаси — Амир Тарағай барлос қабиласининг нуфузли оқсоқоли бўлган. Онаси — Тегина Хотун Бухоро уламолари пешвоси, мавлоно садр аш-шариъа, яъни шариат қонунларини шарҳловчи аллома Убайдуллоҳ ал-Бухорийнинг қизи эди. У милодий 1334 йилда 16 ёшида Тарағайбекка узатилган. Орадан икки йил ўтгач, Темурбек таваллуд топган. Ўша оламшумул кунни қалбан идрок этар эканман, дилда кечган туйғуларим шеърий сатрларга уланиб кетди:

Хўжа Илғор — қадимги Кеш заминида,
Хушманзара қишлоқ, бир ён баланд тоғлар.
Ёш қизчалар ўзларича маликадек,
Йигитчалар полвонликка ўзин чоғлар.
Қишлоқ аҳли қадим барлос уруғидан,
Элбошидир амир Муҳаммад Тарағай.
Адолат деб бир қўлида қилич тутса,
Бошқа қўли элнинг корига ярағай.
Фарзандларин орасида ўғли Темур,
Болаликдан зеҳни ила илиги тўқ.
Камонбозлик борасида чапдаст мерган,
Хато кетмас эди сира бирорта ўқ.
От ўйнатар, у қиличбоз, чаққон чунон,
Кураш тушса йиқар эди паҳлавонни.
Қиш кунида муз тешганча сойга шўнғиб,
Чиниқтирар ёзда офтоб еган танни...

* * *

Мўғул хонлар хизматига кўзлар ота,
Амирлигин эттиргайдир ўғли давом.
Юз йилдан ҳам ошди Моваройннаҳр,
Босқинчилар қўлидадир юрт-у авом.
Эл-оломон ўзгарди шу юз йилларда,
Ўзгаришга “маҳкум” бўлди лисон-лаҳжа.
Сўнмоқдадир қалблардаги шижоатлар,
Сўнмоқдадир эрк аталган чўғ ҳам лахча...
Бир пайтлари донг таратган музофотда,
Хўжа Илғор номи қолган, сўнган шони.
Хўжа Илғор — исми ўз жисмига монанд,
Ўз даврининг бўлган етук бир инсони...
Хўжа Илғор қурдирган чўнг масжиднинг,
Гумбазидан кўчмиш кошинлари мовий.
Хўжа Илғор ёқиб кетган гулханларнинг,
Чўғи бунда бошлаганди совий...
Ким тиклайди энди янги биноларни?
Элим, дея гулханга ким қалар қалов?
“Мен ёқаман!” — дея Темур ғозланади,
Сўзлашлари, қарашлари шундоқ олов!..

* * *

Кексайганда кўрди Муҳаммад Тарағай,
Кўз ўнгида улғаймоқда тоғ лочини.
Икки ёндан тўртта одам тортган билан,
Оча олмас ёш Темурнинг қулочини.
Кўпкарилар оралайди бўз тарлони,
Узангидан узолмаслар оёғини.
Қўшқўллаб ҳам эплай олмасдилар кўплар,
Бир қўлида ўйнатгувчи таёғини.
Шундай кучга жуда олий мақсад керак,
Тегсин ундан она юртга, элга фойда.
Хирмондаги пуч донларнинг сарасидан,
Шопирганда учган сомон елга фойда.
Ёлғиз отнинг чанги чиқмас югурганда,
(Чанги чиқса донғи чиқмас дерлар эмиш).
Чор-тарафни зириллатар чопса уюр.
“Эй, отажон, нима қилай, кўрсатгин йўл,
Ота рози — худо рози, фақат буюр!..”

* * *

Ҳикмат бордир: “Билаги зўр — бирни йиқар”,
Билими зўр — минг-мингларни қолдирар лол.
Оллоҳ изми ила ҳаракатда дея,
Унга Темур исмин қўйган эди Мир Кулол.
Ўн тўққизда уйлантириб қўйишганди,
Омад кулиб қўша-қўша ўғил кўрди.
Фарзандларин иқболини ўйлаб кун-тун,
Оилада у бахт нашидасин сурди.

* * *

Элин озод кўрмоқ иштиёқи оловланди,
Босқинчига қарши дадил кўтарди бош.
Ғанимлар ҳам анойимас, куч-қудратли,
Жангда ғолиб бўлмоқ учун керак бардош.
Сейистонда бўлган жангда Темур илк бор
Яраланди ҳам оёғи, ҳам қўлидан.
“Ланг баҳодир” лақабини орттирса ҳам,
Ҳеч қайтмади ҳеч танлаган йўлидан.
Ўнг қўлининг пайи қуриб қолса ҳамки,
Чап қўлида қилич чопмоқ эмасди чўт,
Дунё дунё бўлиб яралгандан буён,
Бундай бир сўз амирни ҳеч кўрмаганди...

* * *

Қирғинбарот “Лой жанги”дан чиқди омон,
Яралади юрагин дўст хиёнати.
Оқ-қорани англаб шунда олиб сабоқ,
Метинлашди билаъкс иймон, диёнати.
Ҳаёт сабоқларин Темур идрок этган,
Кўрар ҳалоллик мезонин қайта-қайта.
“Ла ҳавла”дан юрагига олиб қувват,
Юрар доим тавба такбирини айта.

* * *

Янги салтанат ҳақида ўйлар Темур,
Хатоликка йўл қўймаслик керак зинҳор.
Уч асрча аввал сўниб қолган вулқон —
Уйғониш даврига бўлар зўр пойдевор.
Бу Иккинчи Уйғонишни бергай бошлаб,
Мудроқ мадраса кунжига илм қайтгай.
Бу дунёда ҳар ким қилар ўз ишини,
Амир қурол тутиб юргай, олим айтгай.
Салтанатга салоҳият зўр ила зар,
Адолатдир мустаҳкамликнинг асоси.
Жаҳолатнинг волидаси илмсизлик,
Билмаганни сўрамоқликдир шифоси.
Ёш авлодга керак билимли устозлар,
Саодатнинг калитини тутар улар.
Келажакка олтин қанот — маърифатдир,
Ўқимишли бўлган элнинг бахти кулар.
Амир Темур қайга борса излар илм,
Зукко олимларнинг номин битди хатга.
Кўп юртларда қадрсиз аҳли уламо,
Етишдилар илмий марказ — Самарқандга.

“ШОҲИЗИНДА” АНСАМБЛИ

Ривоят қилишларича, қадимда Самарқанддаги Афросиёб тепалигида бир ибодатхона бўлган экан.

Шоир Мирзо Кенжабекнинг “Қусам ибн Аббос — Шоҳи Зинда” китоби муқаддимасида шайх Усмонхон Алимов қуйидаги мулоҳазаларни баён этган: “Ҳазрат Пайғамбар алайҳиссаломнинг амакизодалари, болаликдан ул Жанобнинг дуоларига эришган, ул Жанобнинг муборак жасадларини ювиш, кафанлаш ва дафн этишда қатнашган, ул зотни қабрларида энг охирги марта кўрган, хулқлари ва шакл-шамойиллари жиҳатидан ул кишига энг кўп ўхшаган, қисқа вақт Мадинаи мунаввара, сўнг анча вақт Маккаи мукаррама шаҳарлари ҳокими бўлган, бу даврда ҳаж ишларига раҳбарлик қилган, умр охирида Саъид ибн Усмон лашкари сафида Моваройннаҳрга келиб, Самарқандни фатҳ этган, у ерда шаҳид бўлиб, дафн этилиб, бу диёрнинг шараф топишига сабаб бўлган азиз зотнинг ҳаёти лавҳалари китобхон қалбида завқ-у шавқ уйғотади, уларнинг у кишига бўлган ҳурмат ва муҳаббатларини зиёда қилади”.

Амир Темур Самарқандни пойтахтга айлантирганида Қусам ибн Аббос қабри устига маҳобатли мақбара қурдирган. Ундан қуйироқда темурийлар оиласига мансуб аёллар ва шаҳзодалар мақбаралари пайдо бўлгач, бу жойлар катта зиёратгоҳга айланиб кетди.

Юрт ила иймоннинг фидоси бўлган,
Темур бобомиздан қолган хазина.
Афросиёб тепалигин пойидан
Чўққисига элтар тик мармар зина.
Тепалик бағридан ўйилган супа
Замин бўлган навбатдаги даҳмага.
Бундай улкан ишлар кўламин кўриб,
Гоҳида юрак ҳам тушар ваҳмага.
Самарқанд кўринар бу ердан кафтдек,
Иншоотлар турар шонли саф тортиб.
Келиб қолар гўё тўртта тарафдан
Саноқсиз карвонлар ўлжалар ортиб.
Муҳташам мадраса — Бибихонимнинг,
Саховатли қалбин этган мужассам.
Тош тўшалган йўлда ўтиб бормоқда,
Қадами залворли Вақт — олий ҳакам.
Регистон майдонин Мирзо Улуғбек
Мадрасаси ила муборак қилди.
Унинг пештоқига султон амри-ла,
Меъморлар нурафшон юлдузлар илди.
Амир Темур мақбараси эрта-кеч
Зиёрат аҳлига тўлар қучоғи.
Эҳтиромга тўла авлодлар сафи
Узилади бунда фақат тун чоғи.
Самарқанд кўкида тунлар ярим ой
Шоҳизинда узра қуяр ҳарир нур.
Тахтда ўтирганча олис-олисга,
Боқади мармардан қад тиккан Темур.
Шоҳизинда пастдан то тепагача,
Чирмашган гул каби маржон шодаси.
Фанодан бақонинг устун келгани,
Шарафига тошган зафар бодаси.

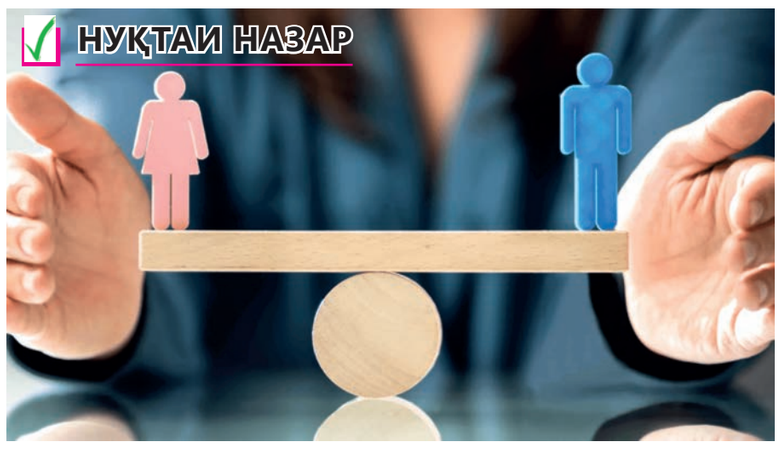
СОҲИБҚИРОН АДОЛАТИ

Амир Темур: “Куч — адолатда!” —
Бу ҳикматни қилганди шиор.
Шу сабабли етти иқлимга
Машҳур бўлди темурий диёр.
Жаҳонаро Темур тутмишин
Орзу қилиб, оларди улги.
Аммо шундай шоҳлар ҳам бўлган,
Қилган иши уят ва кулги.
Соҳибқирон даврида қўшни
Ўлка эди қароқчига кон.
Таланмасдан қолмасди сира
Ундан ўтган бирорта карвон.
Таланарди мол ила жони,
Қул қилиниб сотилар эди...
Ярим карвон қоровул тунда,
Тил дуода ётилар эди.
Шундан етиб келган маҳсулот
Нархи осмон сотилар эди.
Чора излаб карвонбошилар
Ҳокимларга арз-дод этарди.

“Қизиқ ҳолат, — ўйларди Темур,
— Нега бунча қароқчи урчди?
Юртнинг шоҳи нима билан банд,
Унутганми раҳбарлик бурчни?”
Мактуб ёзди: “Етмаса кучинг,
Жўнатайин лашкар, тут барин.
Энг аввало юрт тинчлигига
Сарфлаш керак хазина зарин!”
Бу мактубни олган шоҳ ёзди:
“Юртимиз тинч, раият обод,
Савдо аҳли шудир ҳунари,
Ёғдиришдир номимга иснод.
Ўз ишимиз билиб қиламиз,
Аралашманг ўзга ишига.
Бизда қишдан чиққан қароқчи
Етмас кейинги бор қишига!”
Аммо аҳвол ўзгармас сира,
Қўпаярди баттар уруғи.
Чамаси, бу шоҳ сўзларининг
Ростидан ҳам кўпдир дуруғи .
Жосус бўлиб кезган қаландар
Топиб келди хўб ғалати гап:
Қароқчилар ўз ўлжасидан
Ажратаркан ўшал шоҳга наф.
Дейдилар-ку: “Қўлни ювар қўл”,
Қароқчига шерик эмиш шоҳ.
Қароқчилар маскани тунлар
Бўлар эмиш шоҳга базмгоҳ.
Қайта-қайта текширилди бу,
Ҳатто қавм шоҳдан норози.
Миршаблари юмар экан кўз,
Оқлар экан бу ишни қози!
Бу қандайин улкан қабоҳат,
Шоҳ ўз халқин ризқин таласа,
Шоирлари мадҳия битиб,
Акча тутган қўлни яласа?!
Ёзди Темур огоҳномасин,
Ўтга отди қўшни шоҳ кулиб.
Ва жавобан элчи аҳлини
Қайтарворди соқолин юлиб.
Бундан чиқди Амирнинг жаҳли,
Шайх ул-ислом берди фатвони.
Ўн минг лашкар тортди текис саф
Уруш сури чалинган они.
Ваҳимага тушган қўшни шоҳ
Жангчиларин тўплолмай ҳалак.
Қўшниларга жўнатди мактуб:
“О, бунчалар маккордир фалак!
Менга қўшин тортмишдир Темур,
Ўз мулкига тўймаган суллоҳ...
Агар менга ёрдам бермасанг,
Ўзингни ҳам ютгуси ногоҳ!”
Кимдир отди мактубни ўтга,
Кимдир тортди бундан уятлиқ.
Хазинасин титкилаганча
Ёрдам қилди мингтача отлиқ.
Шоҳ лашкарин ярми қароқчи,
Ошкор жангдан олмаган сабоқ.
Ярми авом, яъни қалқонни
Ўйлагувчи катта оштовоқ.
Қиличларнинг ўрнида сўйил,
Найза дея кўтарган панжшох,
“Жангга!” дея сарой томидан
Бақирарди қароқчи подшоҳ.
Натижа ҳам шунга яраша,
Жанг бошланмай енгилди қўшин.
Тунда қўрқмай карвон талаган
Ётди ғорга берганча тўшин.
Тоғларни ҳам титкилаб Темур
Қароқчидан мутлақ поклади.
Қўлга тушган шоҳ минг ёлвориб,
Қасам ичиб ўзин оқлади...
“Ҳатто халқинг сендан норози,
Эй, ўз нафсин ўйлаган банда!
Қароқчига шерик бўлибсан,
Ўз-ўзингни қилиб шарманда!
Жўна, жонинг Оллоҳнинг мулки,
Каъбага ет, гуноҳингни сўр.
Насиб қилса, ўша ёқлардан
Топилиб ҳам қолар сенга гўр...”
Темур қўшди бу музофотни
Ўз мулкининг тенгма-тенг қисми.
Ўз халқига қўшилди халқи,
Хутбаларда айтилди исми.
Қароқчидан қутулган юртда
Фаровонлик кучайди ўсиб.
Ўтса биров кўтариб олтин,
Ҳеч ким чиқмас йўлини тўсиб!..
Эл-улусга мадраса, ҳаммом,
Қуриларди кўприк ва йўллар.
Кимки халқнинг ғамини еса,
Худойим ҳам ўшани қўллар.
Бундан ибрат олган кўп эллар
Тортар бўлса шоҳидан озор,
Жўнатишар ўз элчиларин
Ёки махфий мактублар ёзар.
Адолатдир касод бўлмас мол,
Ошиғи кўп йўлларида зор.
Учраши бор Ҳақнинг қаҳрига
Қароқчиси кўпайган диёр...
Мардлик мангу яшайди абад,
Аждодлардан адолат мерос.
Эзгуликдан ибрат олса ким,
Юрти жаннат бўлиши ҳам рост!
Темурдан сўнг ўтди асрлар,
Обод юртга айланган Турон.
Бугун янги Ўзбекистонда
Аждодларнинг руҳи шод, инон!

НУҚТАИ НАЗАР

ГЕНДЕР ТЕНГЛИК – ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМНИНГ МУҲИМ ТАМОЙИЛИ

Гендер тенглик бугунги кунда инсон ҳуқуқлари, ижтимоий адолат ва барқарор тараққиётни таъминлашнинг муҳим шартларидан бири сифатида эътироф этилмоқда. Айниқса, таълим тизимида гендер тенглигини таъминлаш масаласи алоҳида аҳамият касб этади. Чунки таълим инсон дунёқараши, касбий йўналиши, ижтимоий фаоллиги ва келажакдаги имкониятларини шакллантирувчи асосий омиллардан биридир. Қизлар ва ўғил болаларнинг таълим олиш, ўз қобилиятини намоён этиш, касб танлаш ҳамда интеллектуал салоҳиятини ривожлантиришда тенг имкониятларга эга бўлиши жамиятнинг умумий тараққиётига бевосита ижобий таъсир кўрсатади.

Таълимда гендер тенглик тушунчаси фақат қизлар ва ўғил болаларни мактабга қамраб олиш билан чекланмайди. У таълим ресурслари ҳамда имкониятларидан тенг фойдаланиш, таълим жараёнида бирдек муносабатда бўлиш ҳамда таълим мазмуни ва натижаларидаги номутаносибликларни бартараф этишни қамраб олувчи кенг қамровли ҳодиса сифатида талқин этилади.

Замонавий таълим жараёнида гендер тенглиги масаласининг долзарблиги шундаки, гарчи барча ўқувчиларга қонунан бир хил ҳуқуқ берилган бўлса-да, амалиётда уларнинг таълим олиш ва касб танлаш имкониятларига ижтимоий қарашлар, оилавий тарбия, маданий анъаналар ҳамда гендер стереотиплари таъсир кўрсатмоқда. Масалан, “математика ва техника — ўғил болаларга мос”, “қизлар гуманитар фанларга кўпроқ қобилиятли”, “раҳбарлик — эркакларга хос”, “педагоглик — аёллар касби” каби қарашлар ўқувчиларнинг ўз қобилиятини холис баҳолашига ва келажакдаги касбий танловига салбий таъсир қилиши мумкин. Бундай стереотиплар бир қарашда оддий ижтимоий тасаввурдек туюлса-да, узоқ истиқболда таълим ва меҳнат бозоридаги имкониятлар номутаносиблигини келтириб чиқаради.

Ўқитувчи таълим жараёнида ҳар бир боланинг индивидуал қобилияти, қизиқиши ва эҳтиёжини инобатга олиши, уни жинсига қараб чекламаслиги, ҳар бир ўқувчига ўз фикрини эркин ифода этиш ва ташаббус кўрсатиш имконини яратиши зарур. Дарс жараёнидаги савол-жавоб, гуруҳ билан ишлаш, лойиҳалар тайёрлаш, тақдимот қилиш ва етакчилик вазифаларини бажаришда қизлар ҳам, ўғил болалар ҳам тенг иштирок этиши таълим муҳитида адолат ва ўзаро ҳурмат муҳити қарор топишига хизмат қилади. Ўқувчини “сен қиз боласан, бу иш сенга оғирлик қилади” ёки “ўғил бола бундай ишдан қўрқмаслиги керак” қабилидаги жинсга асосланган баҳолар билан чеклаш ўрнига, “сенинг қобилиятинг ва қизиқишингга мос йўналишни эркин танлашинг муҳим” деган ёндашувни шакллантириш мақсадга мувофиқдир.

Гендер тенглик масаласи, айниқса, “STEM” — фан, технология, муҳандислик ва математика йўналишларида ниҳоятда долзарбдир. Муҳандислик ҳамда ахборот-коммуникация технологиялари соҳаларида хотин-қизларнинг иштироки ҳануз етарли даражада эмас. Қизларни мактаб давриданоқ математика, физика, информатика, робототехника, дастурлаш ва бошқа технологик соҳаларга қизиқтириш муҳим ҳисобланади. Бунинг учун таълим муассасаларида “STEM” тўгаракларини ривожлантириш, қизлар иштирокида инновацион лойиҳалар ташкил этиш, турли илмий-техник соҳаларда муваффақият қозонган аёл олимлар, муҳандислар, дастурчилар ва тадбиркорларни ўқувчиларга муваффақият намунаси сифатида таништириш самарали натижа беради.

Дарсликлар, ўқув қўлланмалари, тасвирлар, матнлар ва мисолларда аёл ҳамда эркакларнинг жамиятдаги турли касбий ва ижтимоий мақомлари мувозанатли акс эттирилиши ўқувчилар дунёқарашига ижобий таъсир кўрсатади. Агар дарсликларда олим, муҳандис, раҳбар ёки ихтирочи қиёфасида асосан эркаклар гавдалантирилса, ўқувчи онгида айрим касблар маълум бир жинсгагина хос деган тасаввур шаклланади. Аксинча, турли соҳаларда ютуқларга эришган аёллар ва эркаклар фаолиятининг бирдек ёритилиши болаларга касб ҳамда қобилият ўртасидаги уйғунликни тўғри англашга кўмаклашади.

Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонунида таълим олиш ҳуқуқи ва имкониятларининг тенглиги асосий тамойиллардан бири сифатида белгиланган. Мамлакатимизда хотин-қизларнинг олий ва профессионал таълим олиши учун шароитларни кенгайтиришга қаратилган тизимли чора-тадбирлар изчил амалга оширилмоқда.

Боланинг касб танлашига кўп ҳолларда ота-онанинг қарашлари бевосита таъсир кўрсатади. Шу боис ота-оналар ўртасида ҳам тушунтириш ишларини олиб бориш, фарзандларнинг касбий танловини унинг жинсига қараб эмас, балки лаёқати, қизиқиши ва интеллектуал салоҳияти асосида қўллаб-қувватлаш муҳимдир. Масалан, қиз бола дастурчи, муҳандис ёки учувчи бўлишни ихтиёр этса, унинг танловига “бу қизларга хос эмас” деган стереотип билан ёндашиш ўрнига, қизиқиши ва иқтидорини ривожлантириш учун зарур шарт-шароит яратиб бериш лозим. Худди шунингдек, ўғил боланинг педагогика, тиббиёт, санъат ёки бошқа гуманитар соҳаларга бўлган қизиқиши ҳам жинс омили сабабли чекланмаслиги зарур.

Гендер тенглик таълим муассасасида хавфсиз ва ўзаро эҳтиромга асосланган муҳит яратиш билан узвий боғлиқдир. Ҳар бир ўқувчи ўз фикрини очиқ билдиришдан, савол беришдан ёки хато қилишдан чўчимайдиган муҳитда таълим олиши керак. Камситиш, масхара қилиш, жинсга асосланган камситувчи муомала ёки стереотиплар ўқувчининг психологик барқарорлиги ҳамда таълимдаги фаоллигига жиддий салбий таъсир кўрсатади. Шу боис педагоглар жамоаси ўқувчилар орасида ўзаро ҳурмат, ҳамкорлик ва тенглик маданиятини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратиши зарур.

Гендер тенгликни таълим амалиётига татбиқ этишда интерактив методлардан унумли фойдаланиш мумкин. Масалан, ўқувчиларга турли касблар рўйхати ҳавола этилиб, уларнинг қайси жинс вакилларига кўпроқ мослигини муҳокама қилиш топширилади. Сўнгра “Нима учун айрим касбларни фақат аёллар ёки фақат эркакларга хос деб ҳисоблаймиз?” деган савол доирасида очиқ мулоқот йўлга қўйилади. Бундай машғулотлар ўқувчиларга ўз қарашларини танқидий таҳлил қилиш ва яширин стереотипларни англашга ёрдам беради. Яна бир самарали усул сифатида “Менинг келажакдаги касбим” мавзусида лойиҳа ишларини ташкил этиш мумкин; бунда ўқувчилар ўзлари қизиққан мутахассислик, унга қўйиладиган талаблар, зарур билим ва кўникмалар ҳамда шу йўналишда муваффақият қозонган мутахассислар ҳақида маълумот тўплайдилар. Бунда касбнинг қайси жинсга мослиги эмас, балки унинг мазмун-моҳияти, талаблари ва шахсий лаёқатга мувофиқлиги асосий мезон бўлиб хизмат қилади.

Гендер тенглиги бўйича тарбиявий ва маърифий тадбирлар бир марталик кампаниялар билан чекланмай, балки таълим муассасасининг кундалик маданиятига сингиб бориши шарт. Бунинг учун педагоглар малакасини ошириш, ўқув дастурларини таҳлил қилиш, дарсликлардаги стереотипик тасвирларни қайта кўриб чиқиш, касбга йўналтириш тизимини такомиллаштириш ҳамда ўқувчилар фикрини мунтазам ўрганиб бориш талаб этилади.

Мақсуда БАДАЛОВА,
Абдулла Авлоний номидаги педагогик маҳорат миллий институти ректори маслаҳатчиси, доцент.

МУТОЛАА

СУКУНАТНИНГ ОВОЗИ

Қизиқ, сукунатнинг ҳам овози бўладими? Бир қарашда бу саволнинг ўзида мантиққа сиғмайдиган зиддият бордай. Сукунат ўз оти билан сукунат-да, уни қандай эшитиш мумкин? Аммо ҳаётда шундай сукутлар борки, наърадан-да қаттиқроқ жаранглайди. Кўриб кўрмаганга олиш, билиб туриб индамаслик, бировнинг дардини "менга нима" деган совуққон хаёл билан четлаб ўтиш ҳам, аслида, сукунатдир.

Фақат бу осуда сукунат эмас. Унинг ичида жавобсиз саволлар, айтилмаган ҳақиқатлар, эътиборсиз қолдирилган одамлар ва қаровсиз ташлаб қўйилган муаммоларнинг ингроғи, ноласи бор.

Таниқли публицист Алижон Абдураҳмоновнинг "Сукунат овози" китоби ана шу сасларни эшитиш ва эшиттиришга уринишдан туғилган.

2026 йили "Академнашр" нашриётида чоп этилган 408 саҳифалик мазкур китобга муаллифнинг турли йилларда ёзган публицистик мақолалари, эсселари, суҳбатлари, хотиралари, спортга доир битиклари ва ҳикматнамо ўйлари киритилган. Саккиз бўлимга жамланган саксонга яқин материални бир нафасда ўқиш қийин, албатта. Чунки мавзулар кўп, воқеалар турфа, кайфиятлар бир-биридан фарқ қилади. Аммо уларни боғлаб турган бир томир бор — бу куюнчаклик. Бу қарашнинг лўнда ифодаси китобнинг ўзида келтирилган: *"Дунёқарашнинг қандайлиги дунёга қандай қарашга боғлиқ"* (390-бет).

КУЮНЧАКЛИК — КАСБНИНГ МОҲИЯТИ

Китобга сўзбоши ёзган таниқли адиб Хуршид Дўстмуҳаммад: "Журналистлик куюнчакликдан бошланади", дебди. Аслида ҳам бутун тўпламнинг ғоявий калити шу бир жумлада мужассамлашган. Алижон Абдураҳмонов қалам урган мавзусига четдан қараб, шунчаки хулоса чиқарадиган бетараф кузатувчи эмас. У хатони кўрса, тутақади, адолатсизликка дуч келса, безовта бўлади, қаровсиз қуриётган кўчатни кўрса, уволини ўйлайди. Газетанинг аҳволи оғирлашса, жамият тафаккуридан, устоз унутилса, касбий хотира узилишидан хавотир олади.

Ушбу китобнинг бош қаҳрамони куюнчаклик бўлса, унинг деярли ҳар саҳифасида учрайдиган кўринмас салбий қаҳрамони бепарволикдир. Бепарволикнинг эса қиёфаси кўп. Моҳир журналистнинг ютуғи шундаки, у бу турфа қиёфаларни ўта закийлик билан таниб олмоқда ва бизга — ўқувчиларга ҳам танитмоқда.

Китобдаги яна бир ҳикмат бу феълнинг ижтимоий моҳиятини очади: "Ҳамма жонкуярлар жой-жойида бўлганида эди, ҳаммаси жой-жойида бўлар эди" (390-бет).

САРЛАВҲАДА БОШЛАНГАН ТАҲЛИЛ

Муаллиф мақолага сарлавҳа қўйишни шунчаки мавзуга ном бериш деб тушунмайди. "Сукунат овози"ни ўқиб бўлгач, хаёлимга келган илк фикр шундай бўлди. Муаллиф учун сарлавҳа — биринчи савол, дастлабки киноя, баъзан эса ҳали исботланиши керак бўлган иддао вазифасини бажаради. "Ўзгаришсиз ўзгараётган таълим", "Эътиборли эътиборсизлик", "Кийинган яланғочлар", "Ҳисоби йўқ зарар, ҳузури йўқ фойда", "Чекланган чексизлик..." каби сарлавҳаларда қарама-қарши маънолар тўқнашади.

"Қоғознинг учинчи томони" сарлавҳасини ўқиган киши: "Икки томонли қоғознинг яна қайси тарафи бор экан?" деб ўйлай бошлайди. Матнни ўқигач эса, "учинчи томон" моддий буюмнинг эмас, балки муаммони ҳал этиши лозим бўлган ҳуқуқий ва ташкилий ёрдамнинг рамзи эканини англайди. "Калитсиз очилаётган эшик" ёки "Ўлимдан сўнг... уйғониш" деб номланган мақолалар ҳам худди шундай: аввал ўқувчи тасаввурида маълум бир манзарани пайдо қилади, сўнг уни ижтимоий мазмун билан тўлдиради.

Яна бир ютуқ шундаки, тўпламдаги мақолаларда сарлавҳа, далил ва хулоса улкан маҳорат билан боғланган.

Унинг ўқувчи билан муносабати ҳам бир томонлама маърузага ўхшамайди. "Нега?", "Хўш?", "Сиз-чи?" деган саволлар матнни оғзаки суҳбатга яқинлаштириб, ўқувчини муҳокама иштирокчисига айлантириб қўяди гўё.

КИТОБ ЙИҒЛАСА...

Тўпламнинг дастлабки бўлими "Йиғлаётган китоблар" деб номланган. Бу ном шунчаки бадиий ташбеҳ эмас. Муаллиф учун имловий хатоларга, нотўғри маълумотларга ва ғализ жумлаларга тўла китоб шунчаки нуқсонли матбаа маҳсулоти эмас, балки авлодлар тафаккурига етказилаётган маънавий зарардир.

"Жиноятчи..." — китоб!" мақоласи набираларнинг оддий саволларидан бошланади. Болалар мамлакатлар ва пойтахтлар номини турлича айтади. Катта ота аввалига уларни тузатмоқчи бўлади. Кейин маълум бўладики, болалар адашаётгани йўқ — улар китобда қандай ёзилган бўлса, шундай ўқиган. "Впетнам", "Франтсия", "Мўқулистон", "Полпша" каби ғалатиликлар китобни тайёрлаган катталарнинг "ижоди" экан.

Бу "ижод"га берилган тақризлар ҳақидаги кесатиқ ҳам нишонга бехато тегади: *"Бу илмий даражали тақризчилар ҳам китобни аниқ "бош кўтаролмай" ўқишган"* (13-бет).

Воқеа кулгили. Аммо аслида кулгили эмас.

Муаллиф шу нуқтадан муҳим саволга ўтади: бир киши жиноят қилса, қонун олдида жавоб беради. Хўш, болаларни чалғитадиган, уларга нотўғри билим берадиган "жиноятчи китоб" учун ким жавоб беради?

Бу савол "Китобдан қўлингни торт, саводсиз!" деб номланган мақолада янада кескинлашади. Мақолада Лев Толстой ва Федор Достоевский асарларидан тортиб, болалар луғатигача

йўл қўйилган хатолар мисолида китоб нашр этиш айримлар учун маърифий хизмат эмас, шунчаки пул топиш воситасига айлангани, энг ачинарлиси, китобда муҳаррир деб кўрсатилган киши баъзан ўша қўлёзмани умуман кўрмаган бўлиб чиқиши очиб берилади.

Таржима бозоридаги аҳволни эса муаллиф битта савол билан фош этади: *"Аслиятдан "асар" ҳам қолмаган асарларни ким ўзбекчага ўгирган ўзи — таржимонми ё "Google Translate"?"* (24-бет).

Мақола мутолаасидан сўнг шундай хулосага келасиз: демак, китобнинг йиғиси ҳарфдаги хатодан эмас. У касбий виждон йўқолганидан йиғлаяпти.

БЕПАРВОЛИКНИНГ МИНГ БИР ҚИЁФАСИ БОР

"Муаммо, мулоҳаза, муносабат" бўлимида меҳнат ҳуқуқи, таълим, матбуот анжуманлари, йўл ва транспорт, истироҳат боғларидаги хавфсизлик, дарахтлар тақдири, таҳририятларнинг аҳволи қаламга олинган — бир қарашда буларнинг ҳар бири алоҳида мавзу. Муаллиф эса улар орасидаги ички боғлиқликни топган. У ҳам бўлса: вазифани бажаргандек кўрсатиш бор, аммо натижа учун жавоб бериш кам.

"Саволингиз мавзуга оид эмас..." мақоласида эса матбуот анжумани очиқ мулоқот майдони эмас, олдиндан белгиланган гапларни айтиш маросимига айланиб қолган ҳолатлар танқид қилинади. Журналист учун мавзу чегараси бордир, лекин жамоатчилик муаммосининг бундай чегараси йўқ. Одамлар сўраётган саволга жавоб берилмас экан, "матбуот анжумани ўтказилди" деган ҳисоботнинг кимга кераги бор?

"Улар тик туриб жон бермасинлар" мақоласида муаллиф кўчат экиш тадбирларининг ташқи дабдабаси билан кейинги қаровсизлик ўртасидаги тафовутни кўрсатади. Сурат бор, ҳисобот бор, рақам бор. Аммо сув йўқ, парвариш йўқ, жавобгарлик йўқ. Бу ўринда кўчат эмас, ҳисобот "кўкаради". Саратон келгач эса, баланд рақамлар ортидаги ниҳоллар тик турганча жон беради.

Китобдаги турли мавзулар охирида *"Бу спорда не только сиз, ҳамма ютқазди. Победитель бўлсам-да, как сказать, даже мен ҳам ютқаздим"* (210-бет). Ҳажвнинг ҳукми ҳам қаҳрамоннинг ўзи ишлатган қоришиқ тилда чиқарилган: бу баҳсда ростдан ҳам ҳамма ютқазган.

Муаллиф бошқа тилдан сўз киришига шунчаки қарши курашаётган тил посбони эмас. Масала тилнинг табиий бойишида эмас, ўз сўзимиз бор бўла туриб, уни қидиришга эринишдадир; она тилида равон гапиришни маданият белгиси деб билмасликдадир. Бундай эътиборсизлик узоқ давом этса, инсон аввалига сўзни, кейин эса шу сўз ташиб келаётган хотира ва тафаккурни йўқотади.

ТАНҚИДДАН КЕЙИНГИ МЕҲР

Агар китоб фақат хато, нуқсон ва камчиликлар танқидидан иборат бўлганида, ўқувчини толиқтириб қўйиши мумкин эди. Лекин "Сукунат овози"нинг иккинчи бир оқими бор: меҳр, оқибат, соғинч ва эътироф.

"Мезбон мақомидаги меҳмон" бўлимида муаллиф савол берувчи бўлса-да, суҳбат марказига ўзи чиқмайди, мезбонлик мавқеини суҳбатдошига топширади. Журналист, ношир, санъаткор, режиссёр, спортчи ва чемпионларнинг гаплари орқали муайян соҳаларнинг дарди, орзуси ва ички муҳити очилади. Яхши суҳбатнинг белгиси саволнинг узунлигида эмас, суҳбатдошни гапиртира олишда экани намоён бўлади.

"Кечинмалар"да эса биз танқидчи журналистдан кўра кўпроқ инсон Алижон Абдураҳмоновга яқинлашамиз. "Алик"дан қолган ҳадик"да тилла тиш билан боғлиқ кулгили воқеа нафс, ғурур ва ўткинчи ҳавас ҳақидаги аччиқ сабоққа айланади. Пандемия кунларидаги қисқа, аммо узоқ туюлган телефон суҳбатлари, оила аъзоларининг соғинчи, хавфли шароитда одамларга хизмат қилишга отланган умр йўлдоши ҳақидаги саҳифаларда муаллифнинг кескин оҳанги юмшайди. Одатда, жамиятдан масъулият талаб қиладиган қалам бу ерда ўз қалбини сўроқ қилади.

"У "сур..." деганди. Кейин мен "сурдим"...". "Аслида эса, "салом"ни аликсиз қолдирмаслик учун борган эдим..." (293-бет). Қаҳрамоннинг ғурури, шошқалоқлиги ва кейинги хижолати шу икки сўз ўйинига сиғиб кетган.

"Унутмоқ осонмас уларни" бўлимидаги хотиралар ҳам оддий таъзия ёки таржимаи ҳол эмас. Сайди Умиров, Мамадали Маҳмудов, Аҳмаджон Мухторов ва бошқа устозлар ҳақида ёзар экан, муаллиф уларнинг унвонини эмас, хотираларда қолдирган изларини қидиради. Бойбўта Дўстқораевнинг Сайди аканинг вафотидан бехабар ҳолда: "Салом айтинг..." дейиши каби биргина тафсилот катта дўстлик қиссасини очиб беради. Бу устозларни яқиндан билганлар мижжасига бир томчи ёш ҳам сиздиради.

ЎТТИЗ ЙИЛЛИК СОЛНОМА

Тўпламда 1994 йилдан 2025 йилгача матбуот юзини кўрган материаллар бор. Шу жиҳатдан "Сукунат овози"ни бир журналистнинг сара асарлари тўпламигина эмас, балки ўттиз йилдан ортиқ даврнинг публицистик хотираси дейиш мумкин.

Унда кечаги ўзбек матбуотининг муҳити, таҳририятлар аҳволи, обуна ташвиши, қишлоқ йўллари, таълимдаги ўзгаришлар, тилга муносабат, спортдаги армон ва қувончлар акс этган. Давр фақат қарорлар, саналар ва катта воқеалар билан тарихга кирмайди. У одамларнинг қандай гапиргани, нимадан куюнгани, қайси саволга жавоб тополмагани билан ҳам хотирага айланади.

Ўша даврнинг ахлоқий муҳитини муаллиф бир сатрга сиғдиради: *"Қаён қарама — шовқинли жимжитлик..."* (388-бет). Шовқин кўп, аммо ҳақиқатнинг овози паст бўлган йиллар учун бундан аниқроқ ташхис топиш қийин.

Холис айтганда, китобда муаллифнинг севимли усуллари баъзан кўп такрорланган. Риторик саволлар, қўштирноқ ичига олинган кинояли сўзлар, уч нуқталар, "афсуски"лар ва сўз ўйинлари газетада алоҳида-алоҳида ўқилганда кучли таъсир қилади. Тўпламни бошдан охиригача мутолаа қилганда эса айрим ўринларда бир хил оҳанг тарзида сезилиб қолади. Баъзи мақолалар даврнинг долзарб хабарига яқинроқ, баъзилари эса вақт синовидан ўтадиган эссе даражасига кўтарилган. Айрим кескин ҳукмлар ўқувчини баҳсга ҳам чорлайди.

* * *

Китобнинг сўнгги қисмида ҳажман катта мақолалар ўрнини қисқа дилбитиклар эгаллаган. Синчков кузатув ва таҳлиллар бир-икки сатрга сиқилган. Гўё муаллиф шунча гапдан кейин ўқувчини сукут билан юзма-юз қолдиради: *"Ҳеч нарса демади, борини айтиб..."* (389-бет).

Бу парадокс — китоб сарлавҳасининг ҳам, муаллиф услубининг ҳам энг лўнда автопортретидир.

"Тинглай десанг сукунатнинг овозини, қабристонда сукунатга қулоқ тут", дейди у. Бу сатрни фақат ўлим ҳақидаги ўй деб тушуниш камлик қилади. Қабристон — кечиккан эътирофлар, айтилмай қолган раҳматлар, қадрига етилмаган одамлар ва қайтариб бўлмайдиган вақт ҳақида сизга истаганча унсиз сўзлаб бериши мумкин бўлган энг ростгўй макон. У ерда ҳеч ким баланд гапирмайди, аммо инсон ўзига энг муҳим саволларни айнан ўша жойда беради.

Ишонч билан айтиш мумкинки, Алижон Абдураҳмоновнинг китоби журналистикага яна бир оддий, аммо унутилаётган ҳақиқатни эслатади: журналистнинг вазифаси шовқин-суронни янада кучайтириш эмас, балки шу шовқин остида эшитилмай қолаётган ҳақиқатни топишдир. Бунинг учун билим ҳам, маҳорат ҳам, жасорат ҳам, энг муҳими, куюнчак юрак ҳам керак.

Абдулҳамид МУХТОРОВ,
Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзоси.

КИТОБ ҲАМ ЎҚИБ ТУРАЙЛИК...

1-6.

Бундан ортиқ гўзал манзара борми?

Тан бериш керак, аниқроғи, очиқ тан олиш лозим — бу ҳаракат дунёқарашимизни оз бўлса-да, ўзгартирди. Миллатнинг юзини китоб сари бурди.

Росмана китобхонлик даври, замони келмоқда. Мисоллар етарли: метро бекатларида китоб расталари очилди, энг муҳими, Тошкентдаги йирик савдо марказларида ҳам китоб дўконларини ташкил этиш тартиби белгиланди.

Йил бошида Президентимизнинг "Китобхонлик маданиятини ривожлантириш ва аҳоли ўртасида китоб ўқишга қизиқишни ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори эълон қилинди. Юқорида таъкидлаганимиздек, бу Юртбошимизнинг китобхонликни кучайтириш борасидаги иккинчи муҳим қарори бўлиб, жамиятда кенг акс-садо берди. Кўпчилик бу чиндан ҳам иккинчи қарор эканини яхши эслаб турибди. Ҳужжат жамоатчиликда катта хушнудлик уйғотди. Бу яна бир ҳақиқатни кўрсатдики, китобга, маънавиятга бўлган эътибор шахсан Давлат раҳбарининг қатъий позицияси ва тутган йўлидир. Таъбир жоиз бўлса, бу шунчаки бир навбатчи тадбир эмас, балки муттасил эътибордаги стратегик фаолиятдир. Очиғи, аҳли китоб, аҳли ижод ва бутун китобсевар халқимиз бундан ўзига маънавий куч-мадор, катта рағбат олди.

Энди мутасадди идоралар ва тегишли ташкилотлар жараённи тўлиқ назоратга олиши зарур. Жойларда ишлар қандай кетаётгани — ҳудудларда нечтадан китоб дўкони борлиги, улар китобларни қаердан ва қандай етказиб келаётганидан тортиб, давлат ҳамда хусусий китоб савдоси тизимини рағбатлантириш масалаларигача чуқур таҳлил қилиниши лозим. Соҳа ривожи учун амалий таклиф, пухта режа ва керакли кўмак кўрсатилмоғи шарт. Акс ҳолда, кутилган натижага эришиб бўлмаслиги мумкин.

Илгари "Ўзкитобсавдо" давлат ташкилоти бўларди. Бу ҳали мустақилликдан аввалги давр эди. Агар янглишмасам, ташкилот раҳбари улуғ шоиримиз Ғафур Ғуломнинг синглиси Баҳри Ғуломова, муовини эса соҳанинг етук мутахассиси Сотволди Йўлдошев эди. Бундан 40-45 йил аввалги гаплар... Ҳар бир нашриёт ўзи чоп этаётган китоб учун, соҳа тили билан айтганда, аннотация ёзиб, ходимини уларнинг ҳузурига юборарди. Улар китобнинг тавсифи билан танишиб, республикадаги китоб савдоси тизими ва тармоқлари талабидан келиб чиқиб, нашр ададини белгилаб беришарди. Мен у пайтлар нашриётда кичик муҳаррир эдим, баъзан мана шу жараёнларда бевосита қатнашардим. Сотволди ака китоб аннотациясини диққат билан ўқиб, бир-иккита савол берар, сўнг китоб неча нусхада чиқишини белгиларди, Баҳри опа эса тасдиқлаб, қўл қўйиб берардилар. Ададлар бутун республика миқёсидан келиб чиқиб белгиланарди: 30, 40, 50, ҳатто 70 минг нусхагача бўларди. Ҳа, дарвоқе, қардош республикалардаги китоб савдоси тизими ҳақида ҳам уларда аниқ маълумотлар бўлган, шекилли, яна 10-15 минг нусха улар учун қўшиларди.

Ҳозир шуларни эслаб, рости, ҳайратланаман, тасанно айтаман. Илгари бир ҳикматли гап бўларди: "Бугунги кўп янгиликлар, аслида, яхшилаб унутилган эскиликлардир". Шу маънода, аввалги ибратли ишлар, одатлар ва тўпланган бой тажрибани ҳам унутмаслик, улардан батамом юз ўгирмай, фойдали жиҳатларини ўзлаштиришимиз керакдек. Дейлик, биз яшаган қўшни Қирғизистоннинг Ўш вилоятига қарашли Олабуқа туманидаги китоб савдоси тармоғига ҳам муайян миқдорда китоб келиб турарди. Қўлимизга озгина пул тушди дегунча, туман марказидаги китоб дўконига чопардик ва Тошкентда чиққан янги нашрларни харид қилардик. Ўша кезлар китоб фақат Тошкентдагина чиқадигандек туюларди ва мен айнан шу сабабли Тошкентни яхши кўриб қолганман, пойтахтга талпинганман. Ўшандан буён шу ердаман: китоб ичида, китоб оламидаман...

Илгари яна бир ажойиб анъана бўларди: муҳим саналарда, байрамларда, туғилган кунларда, ҳатто ҳеч бир сабабсиз ҳам одамлар бир-бирига китоб совға қиларди. Кейинги йилларда бу гўзал одат бироз унутилгандек эди, зора қабул қилинган қарорлар шарофати билан яна қайта тикланса.

Гап шу ерга келганда беихтиёр ўрнимдан туриб, ихчамгина шахсий кутубхонамни кўздан кечирдим.

Китобларимнинг аксарияти дастхатли: бу энди бутунлай ўзгача бир дунё! Муаллифлар худди азиз биродарларимдек қадрдон ва самимий. Китобларни бир-бир варақлаб, уларнинг қўл ёзувларини, самимий тилакларини ўқир эканман, кўнглим энтикиб кетди. Қадрдоним Носир Фозилов мени ҳамиша "қирғизим" дердилар; "Ўзбек деган улуғ халқнинг куни бир қозоқ билан бир қирғизга қоптими?" деб ҳазиллашиб қўярдилар. Биродаримдек азиз бўлиб кетган Эркин Воҳидовнинг дастхати эса аслида кўркам бир санъат, тугал ижод намунасининг ўзи.

Ўша замонларда бундай буюк инсоннинг ҳам бошида бир муддат қора булутлар айланиб қолган эди. Бир гал тўйдан чиқиб, у кишини ижодкорлар даврасида кўриб қолдим. "Катталар" сал нарироқда туришарди. Шу ҳолат менга таъсир қилиб, ғурурим жунбушга келдими, шартта бордим-да, атай журъат билан: "Эркин ака, эртага соат ўнда нашриётга ўтинг. Саккиз жилдлик китобингизни нашр режасига киритганмиз, шуни бошлаймиз, режага кирган", дедим-у, бурилиб жўнадим.

Эртасига биринчи қаватдаги навбатчилик постидан қўнғироқ қилиб қолишди: шоир Эркин Воҳидов келибдилар! Кечаги гапим эсимга тушиб, зиналардан ўқдек учиб тушдим. "Айтилган сўз — отилган ўқ". Маза қилиб, улуғ шоирнинг саккиз жилдлигини нашр этдик... Кунлар ўтиб, муаллиф миннатдорчилик билдириш учун келиб, бизни бир пиёла чойга таклиф қилдилар. Лекин унгача бош директор Бобур Шуҳратович Алимов (раҳматли адибимиз Шуҳрат домланинг фарзандлари) билан келишиб, шоир шарафига камтарона бир дастурхон ёзиб қўйган эдик.

— Ие, буёғи қизиқ бўлди-ку! Ҳам китобимни чиқариб бериб, ҳам дастурхон ёзасизларми? — дегандилар кулиб. Сўнгра қўлларини очиб, узоқ дуо қилгандилар...

Иброҳим Ғафуровнинг дастхатлари — яхлит бир фалсафа ва хотира, Омон Матжонники — алоҳида бир олам, Абдуқаҳҳор Иброҳимовнинг дастхати эса чиройли бир мақола, ўзини алоҳида чоп этса арзийди. Қадрли Тўра акам — Тўра Сулаймоннинг дастхатлари бўлса, жигарнинг жигарга қилган чин дуоси, ўгити ва омонат топшириғига ўхшаган таъсирчан бир эссе.

Шу ерга келганда кўнглимдан бир ўй кечди: азизим, пойинтар-сойинтар бўлса-да, ушбу битикларни ўқиб бўлгач, кутубхонангиздаги китобларни бир-бир варақланг. Юрагингиз ҳаприқади, оламдан ўтган муаллифларнинг ҳақига дуо қиласиз, тирикларига эса барча ишингизни бир четга суриб қўйиб, ҳеч бўлмаса, бир сим қоқинг. Роҳатланасиз, дилингиз ёришади.

Аҳрор АҲМЕДОВ,
"Sharq" нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бош муҳаррири,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган журналист.

Hurriyat
Mustaqil gazeta

Муассис: Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси

Бош муҳаррир
Абдурасул ЖУМАҚУЛОВ

Газета 2007 йил 3 январда Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида 0080 — рақам билан рўйхатга олинган.

Ҳажми 4 босма табоқ. Бичими — А-2.

Баҳоси келишилган нархда

Таҳририятга келган хатлар доимий эътиборимизда.
Мақола ва хабарларда келтирилган маълумотлар учун муаллиф жавобгар.

Адади: 3555
Буюртма — Г-944

Топширилиш вақти — 21⁰⁰
Топширилди — 23³⁰

1 2 3 4 5 6

ISSN 2181-0680

Телефон: (71) 244-32-68, 244-32-91
Тел-факс: (71) 244-32-80
Реклама ва маркетинг бўлими: (71) 244-32-70

Манзилимиз: 100011, Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй.
Elektron manzil: gazhurriyat@mail.ru; info@uzhurriyat.uz

Газета таҳририят компьютер марказида терилди ва дизайнер Эркин Ёдгоров томонидан саҳифаланди.

Обуна индекси: якка обуначилар ва ташкилотлар учун — 233

Навбатчи: Йўлдош Маҳмудов. Мусаҳҳиҳ: Зуҳра Ҳасанова.

"Шарқ" НМАК босмахонасида чоп этилди.
Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.